

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΒ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΑΥΓΟΥΣΤΙΟΥ 1973 | ΑΡΙΘ. 15—16

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Η ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ Β' ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

«ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ»

Θεωρῶ ἄξια πολλῆς προσοχῆς καὶ τὰ ὅσα ὁ Ἐλλογιμά-
τατος φίλος γράφει σχετικῶς περὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κώδι-
κος, συμφώνως πρὸς ἐλευθέραν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς μετάφρασιν
σχετικοῦ ἄρθρου αὐτοῦ: «... Ὃταν ὁ Ἄρριος σχεδὸν ἐθριάμ-
βευεν, ἡ Αἴγυπτος ἦτο ἀκόμη τὸ κέντρον, ἐνθα ἠδύνατο νὰ εὑ-
ρεθῆ τὸ καθαρὸν καὶ γνήσιον κείμενον τῆς Βίβλου καὶ ἐνθα θὰ
ἠδύνατο τοῦτο νὰ διαφυλαχθῆ. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπῆρχεν, ὡς
ἐκ τούτου, ἐν κέντρον γραμματικῶν λογίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων
ἡ παράδοσις τῆς μεταφράσεως τῶν Ἑβδομήκοντα εἶχεν ἀκόμη
ἐπιζῆσει. Τότε ἀκριβῶς συνέβη ἐν νέον θαῦμα σχετικῶς μὲ τὴν
Βίβλον: Ἡ ἀντιγραφή ὑπὸ τῆς Θέκλης, εὐγενοῦς τινος Αἰγυ-
πτίας δεσποίνης, τῆς τε Π. καὶ τῆς Κ. Διαθήκης. Τὸ χφον τοῦτο
εἶναι τὸ φέρον τὸ ὄνομα «Ἀλεξανδρινὸς Κῶδιξ»,
τὸ ἀνεκτίμητον τοῦτο κειμήλιον χριστιανικῆς Παλαιογραφίας,
ὅπερ διεσώζετο ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ ἐπὶ δέκα τρεῖς
περίπου αἰῶνας. Εἷς τινὰ σημείωσιν ἀραβιστὶ ἀναφέρεται, ὅτι
ὁ Κῶδιξ κατ' ἐντολήν τοῦ Ἀθανασίου τοῦ Β' (1276-1316)
καὶ καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ, κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα, κάτωθεν τοῦ
πρώτου φύλλου τῆς Γενέσεως ἐγράφη, ὅτι ὁ «Ἀλεξανδρι-
νὸς Κῶδιξ» εἶναι ἀναπαλλοτριώτον κτῆμα τοῦ Πατριαρχι-
κοῦ Οἴκου καὶ ὅτι οἴσοσδήποτε ἤθελε μετακινήσει τοῦτο, τότε
νὰ εἶναι κατηραμένος καὶ ἀποκεκομμένος ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας.
Εἷς ἐν φύλλον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου τόμου, ὑπάρχει μία ἄλλη
σημείωσις λατινιστὶ δι' ἐτέρας χειρὸς τῆς μετὰ τὸν 17ον αἰῶνα
γραφῆς, ἔχουσα οὕτω: «Donum datum cubiculo
Patriarchalis anno 814 Martyrum», εἰς τὴν ὁποίαν

προσετέθη: «284:1098», σημαίνουσα τὴν διαφορὰν μεταξύ τῆς κοπτικῆς χρονολογίας καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου. Ὁμοῦ μὲ τὴν τοῦ Dr. Bentley's σημείωσιν λατινιστὶ ὑπάρχει ὁμοία τις ἐπιγραφή καὶ εἰς τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν: «Dhakarou ana ha-dha al Kitabon be khat Takla al shahidat», διὰ τὴν δειξίην ὅτι ἡ ἀντιγραφεὺς τοῦ Κώδικος εἶναι ἡ Θέκλα ἡ μάρτυς. Ὁ Tregellius ἐξέφερε τὴν γνώμην, ὅτι ἡ σημείωσις ἀναφέρεται εἰς τὴν νῦν κεκολοβωμένην σελίδα τοῦ πρώτου φύλλου τῆς Κ.Δ. ἐν τῷ Κώδικι, ἣτις ἄρχεται μὲ τὸ τοῦ Ματθαίου κεφ. 25, στίχον 6, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Θεοκλήσεως ἀναφερομένου κειμένου. Πράγματι, ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ἔχει καθιερώσει, ὅπως τὴν 24ην Σεπτεμβρίου, τὴν ἑορτὴν τῆς ἁγίας Θεοκλήσεως, ἀναγινώσκειται ἡ παραβολὴ τῶν σοφῶν καὶ τῶν μωρῶν παρθένων (Ματθ. 25,1-13). Ὁ Κώδιξ εἶναι γεγραμμένος ἐπὶ περγαμνῆς καὶ περιλαμβάνει 773 φύλλα. Τὸ 1633 ὁ Patrick Young, Βιβλιοθηκᾶριος τοῦ Βασιλέως Καρόλου τοῦ Α' (1625/49), ἐδημοσίευσεν τὴν 1ην Σεπτεμβρίου Ἐπιστολὴν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως. Τὸ 1637 ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ὁ αὐτὸς τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ ἐκ τοῦ Κώδικος ἐν τέλει τοῦ ἔργου του: *Catena Graecorum Patrum in beatum Job*. Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Βιβλιοθήκη τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ἔχει ἀντίγραφον τῆς σπανίας ταύτης ἐκδόσεως. Ὡς σημειωθῆ, ὅτι ὁ «Ἀλεξανδρινὸς Κώδιξ» παρέχει τοὺς 12 τελευταίους στίχους τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου καὶ τοῦτο παρέχει περαιτέρω ἀπόδειξιν τῆς προτεραιότητός του ἔναντι ἄλλων Κωδίκων. Ὁ Ἑλληνικὸς Κώδιξ γραφεὶς τῆ ἀδείας τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου (295-373) ἔτη τινὰ μετὰ τὴν κατανίκησιν καὶ πτώσιν τοῦ Ἀρείου, προσεφέρθη ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καὶ κατόπιν Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως (1572-1638) εἰς τὸν βασιλέα Κάρολον τὸν Α' (1625/49). Ὑποπτεύω ὅτι ὁ Κώδιξ δὲν προσεφέρθη ὡς δῶρον, ἀλλὰ πρὸς διαφύλαξιν καὶ διάσωσιν ἐν Βρετανίᾳ, συνεπεῖα ἐκσπάσεως ἀντιχριστιανικῶν ταραχῶν ἐν Κων/πόλει τὸ 1627, ὅτε τὸ οἶκημα τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου κατεστράφη ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ὁ «Ἀλεξανδρινὸς Κώδιξ» εὐρίσκεται νῦν ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσεῖῳ. Ἐν τέλει πρέπει νὰ ἀναμνησθῶμεν, ὅτι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Βυζαντινῆς διοικήσεως, ἐν καλῶς ἀναγραφέν ἱστορικὸν γεγονός συνέβη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐν τῷ «Ἀλεξανδρινῷ Κώδικι» καὶ εἰς ἄλλα χειρόγραφα τῆς Βίβλου δὲν ὑφίσταντο διαιρέσεις τοῦ κειμένου εἰς κεφάλαια. Ὁ

Εὐθάλιος, εἰς Κόπτης διάκονος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις διήρесе τὴν Βίβλον εἰς κεφάλαια καὶ εἰς ἀναγνωστέας περικοπᾶς. Κατὰ μίαν περιέργον σύμπτωσιν τοῦτο συνέβη τὸ ἔτος 459, ὅτε εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον καὶ ὕστερον, οἱ Χριστιανοὶ Ἐπίσκοποι ἤρχισαν σκληρὸν ἀγῶνα, ὅστις ἀπεδείχθη καταστρεπτικὸς διὰ τὴν χριστιανικὴν φιλανθρωπίαν καὶ διὰ τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα¹⁴.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑπεισέλθωμεν εἰς κριτικὴν ἀνάλυσιν τῶν γνωμῶν τοῦ ἐλλογιμοτάτου ἀνδρὸς καὶ φίλου. Τοῦτο μόνον λέγομεν, ὅτι ὁ περίφημος Ἀλεξανδρινὸς Κώδιξ ἔχει πλεόν ἀποδειχθῆ ὅτι ἀνήκει εἰς τὸν Ε΄ αἰῶνα, καὶ ἐπομένως εἶναι μεταγενέστερος τοῦ Σιναϊτικοῦ Κώδικος ἐπὶ ἰκανὰς δεκαετηρίδας. Ἐπίσης ὁ Tregellius ὀρθῶς ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Θέκλης ἀναφέρεται ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναγνώσεως τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς τοῦ Ματθ. 25,6 κατὰ τὴν ἀγομένην ἑορτὴν τῆς ἁγίας ταύτης μάρτυρος τῇ 24ῃ Σεπτεμβρίου, τὰ δὲ λεγόμενα περὶ ἀντιγραφῆς ὑπὸ ταύτης τοῦ Κώδικος ἀποτελοῦν μυθῶδες πλάσμα μεταγενεστέρας ὑφάνσεως πρὸς στήριξιν ἀρχαιοτάτης προελεύσεως τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κώδικος. Ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν, ἣν ἐκθέτομεν κατωτέρω, τὰ περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Κώδικος λεγόμενα δύνανται νὰ προσκομισθοῦν ὡς ἰσχυραὶ ἐνδείξεις τῶν ὑφ' ἡμῶν λεγομένων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προέλευσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον τῆς διασώσεως τοῦ τε Σιναϊτικοῦ καὶ τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ Κώδικος, τῶν ἀρχαιότερων καὶ πολυτιμότερων τούτων χειρογράφων τῆς Βίβλου.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

14. Byzantine Alexandria and its Relations with the Bible, by Dr. T. D. Mosconas. Imprimerie du Commerce, Alexandria 1971. — Analecta No 20 Fasc. I.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ἡ νηστεία τοῦ Δεκαπενταυγούστου.

Οἱ σημερινοὶ χριστιανοί, ὡς γνωστόν, δὲν ἀγαποῦν τὴν νηστείαν, ὅπως οἱ παλαιοί. Οἱ πλείστοι ἀποφεύγουν νὰ τηροῦν τὰς Τεσσαρακοστὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα, εὐρίσκοντες ποικίλας δικαιολογίας, διὰ νὰ παραστήσουν εἰς τὴν συνειδήσιν των τὸ πρᾶγμα ὡς περιττόν. Ὑπάρχει ὁμως καὶ μία ἄλλη περίοδος νηστείας, ὀλιγωτέρων ἡμερῶν καὶ ... δυσκολιῶν. Εἶναι ἡ τοῦ Δεκαπενταυγούστου. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, θὰ ἦτο ὄντως δυνατόν, οἱ μὴ συναισθανόμενοι τὴν ἀξίαν τοῦ θεσμοῦ τῆς νηστείας, νὰ δοκιμάσουν τὴν ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαν, καταλλήλως διαφωτιζόμενοι καὶ προτρεπόμενοι ἀπὸ τοὺς ποιμένας των. Ὁ ὄργανισμός, τώρα, δὲν ἔχει πολλὴν ἀνάγκην λιπαρῶν τροφῶν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου ὑπάρχει ἀφθονία λαχανικῶν καὶ ὀπωρῶν. Σχεδὸν ἀνεπαισθήτως λοιπὸν δύναται νὰ ὑπομείνῃ αὐτὴν τὴν θερινὴν νηστείαν ὁ κάθε πιστός, ἀρκεῖ νὰ φιλοτιμηθῇ πρὸς τοῦτο ἀπὸ τὸν πνευματικόν του πατέρα. Διὰ τὸν ἐπανεθισμὸν τοῦ λαοῦ μας εἰς τὴν νηστείαν εἶναι κατ' ἐξοχὴν καλὴ ἐνκαιρία ἡ τοῦ Δεκαπενταυγούστου τοιαύτη, δεδομένου ἄλλωστε ὅτι πολλοὶ πιστοὶ συνηθίζουν νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν Θεῖαν Κοινωνίαν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Κοιμήσεως. Ἄς γίνωνται λοιπὸν ἐγκαίρως αἱ ἀρμόζουσαι διὰ τὴν νηστείαν ταύτην προτροπαὶ εἰς ὅλας τὰς ἐνορίας. Ἀσφαλῶς τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι εὐχάριστα.

Ἄνάγκη λειτουργικῆς ἀγωγῆς.

Ἡ Ὁρθοδοξία μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν Ἐκκλησία λατρείας. Εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν της κυρίως ἔγκειται τὸ πνευματικὸν μεγαλεῖον καὶ κάλλος της. Διὰ τὴν συνειδητὴν ὁμως συμμετοχὴν τῶν πιστῶν εἰς αὐτὴν τὴν λατρείαν, ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα ποιμαντικὴ φροντίς, ὥστε νὰ καλλιεργηθῇ καὶ νὰ τονωθῇ τὸ λειτουργικὸν των φρόνημα. Οἱ ἐφημέριοι, πρῶτον μὲν διὰ τοῦ παραδείγματός τῆς ἰδικῆς των εὐλαβείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ φωτεινὰς συστάσεις καὶ νοουθεσίας ὀφείλουν νὰ ὑποβάλλουν τὸ φρόνημα τοῦτο μεταξὺ τοῦ ποιμνίου των. Νὰ ἀσκοῦν δηλαδὴ ἐπὶ τῶν ψυχῶν τὴν ὀρθόδοξον λειτουργικὴν ἀγωγήν, τῆς ὁποίας καρποὶ εἶναι αἱ γνήσιας χριστιανικαὶ ἀρεταί.

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν καὶ ἄλλας Ἀκολουθίας, τὸ πολυτιμότερον τμημὰ των εἶναι ἡ ἀναγνωσσομένη εἰς ἐπίκοον τοῦ ἐκκλησιασματος εὐαγγελικὴ περικοπή. Δι' αὐτῆς ὁμιλεῖ ἀπ' εὐθείας

ΨΥΧΟΣΩΜΑΤΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ

Διὰ τοὺς χριστιανοὺς ἱερεῖς καὶ ποιμένας, οἱ ὅποιοι συχνά-κις ἀντιμετωπίζουν περιπτώσεις ἀσθενειῶν, τῶν ὁποίων ἡ γένεσις ἢ ἡ ἐξέλιξις συνδέεται μετὰ τῆς ψυχολογικῆς καὶ πνευματικῆς καταστάσεως τῶν ἀσθενῶν, εἶναι χρήσιμος ἡ γνῶσις τῶν δεδομένων τῆς Ψυχοσωματικῆς Ἱατρικῆς ἢ τῆς Ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος.

Ἦδη πολλοὺς αἰῶνας πρὶν ἢ ἀναπτυχθῆ ἡ Ἱατρικὴ αὕτη, ἡ Ἁγία Γραφή καὶ τὰ λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας διεκήρυττον, ὅτι «καρδίας εὐφραινομένης θάλλει πρόσωπον» καὶ ὅτι, ὅταν «φοβῆται τις τὸν Κύριον καὶ ἐκκλινή ἀπὸ παντὸς κακοῦ, τότε ἴσους ἔσται τῷ σώματι» αὐτοῦ καὶ «ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις αὐτοῦ». Ἀντιθέτως «οὐκ ἔστιν ἴσους ἐν τῇ σαρκί μου ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου, οὐκ ἔστιν εἰρήνη ἐν τοῖς ὀστέοις μου ἀπὸ προσώπου τῶν ἁμαρτιῶν μου» (Ψαλμ. λζ').

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ὅτι καὶ οἱ μεγάλοι πατέρες ἐγνώριζον τὰς ἀρχὰς τῆς σημερινῆς Ψυχοσωματικῆς Ἱατρικῆς. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἔλεγε: «Σκόπει τίς ἢ ἀπὸ ψυχῆς ἐνδιδομένη τῇ σαρκὶ δύναμις». Κατὰ τὸν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἐξ ἄλλου «γῆρας λυπαι τίκτουσι καὶ πρὸ τῶν χρόνων».

Ἡ συμφώνως πρὸς τὴν χριστιανικὴν ταύτην παράδοσιν ἀναπτυχθεῖσα Ψυχοσωματικὴ Ἱατρικὴ μαρτυρεῖ, ὅτι «ἐκ τῶν πολυειδῶν πειραμάτων καὶ κλινικῶν παρατηρήσεων προκύπτει, ὅτι ἅπαντα τὰ συστήματα τοῦ ζῶντος ὀργανισμοῦ καὶ αἱ λειτουργίαι τούτων ἀπὸ τῆς ἀπλουστερας μέχρι τῆς μᾶλλον πολυπλόκου, ἀναφερομένης εἰς βαθυτέρας βιολογικὰς ἐκδηλώσεις, ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐπίδρασιν ψυχικῶν παραγόντων». Ὅθεν «ἅπασαι αἱ ὀργανικαὶ λειτουργίαι μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν μᾶλλον ἀδήλων βιολογικῶν ἐκδηλώσεων διατελοῦσιν συνεχῶς ὑπὸ ἀδιαλείπτως

εἰς τὰς ψυχὰς ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, φωτίζων καὶ ἀναπλάττων αὐτάς. Ἡ ἀνάγνωσις τῆς λοιπῶν πρέπει νὰ γίνεται μὲ προσοχήν, εὐλάβειαν, ὀρθοφωνίαν καὶ καθαρὰν ἄρθρωσιν, ὥστε τὰ «ρήματα τῆς ζωῆς» νὰ μὴ ἐκφεύγουν τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐκκλησιασματος. Πρὸς τοῦτο, ὡς ἐννόητον, χρειάζεται εἰδικὴ προετοιμασία τοῦ λειτουργοῦ, ὅστις θὰ πρέπει ἀπὸ τῆς προτεραίας νὰ μελετήσῃ καλῶς τὴν περικοπὴν καὶ νὰ δοκιμάσῃ μάλιστα ἑαυτὸν εἰς τὴν ἐκφώνησίν τῆς. Ἄς μὴ παραλείπουν οἱ ἐφημέριό μας τὴν καλὴν αὐτὴν συνήθειαν.

ἐπενεργούσας ψυχικὰς ἐπιδράσεις» (Μ. Γεροῦλάνου, Αἱ ψυχικαὶ ἐπιδράσεις ὡς νοσογόνος παράγων, Ἀθήναι 1948, σελ. 17 καὶ 19). Δι' αὐτὸ αἱ πλεῖσται τῶν ἀσθενειῶν, οὐ μόνον τῶν λειτουργικῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν διαταραχὰς τῆς λειτουργίας τῶν ὕγιων κατὰ τὰλλα σωματικῶν ὀργάνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀργανικῶν, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν βλάβας εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ ὄργανα, ἔχουν ὡς αἰτίαν μίαν ἀνώμαλον ψυχικὴν κατάστασιν.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰατρῶν, τὰ ἐχθρικὰ πρὸς τὸν πλησίον αἰσθήματα καὶ πάθη, ἡ κακεντρέχεια, ὁ φθόνος, τὸ μῖσος, ἡ ἐκδικητικὴ καὶ κακουργικὴ διάθεσις δὲν βλάπτουν ἀπλῶς τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ δηλητηριάζουν κυριολεκτικῶς καὶ πραγματικῶς τὸν ὀργανισμόν, τὰ κύτταρα καὶ τὸ αἷμα, ὡς ἀκριβῶς ἐνεργοῦν αἱ τοξικαὶ οὐσίαι, ὁ ἰὸς τῶν φαρμακερῶν ζώων, αἱ τοξίνοι τῶν παθογόνων μικροβίων καὶ αἱ πτωμαῖνοι τῶν ἀποσυντεθειμένων θνησιμαίων. «Ἡ παθολογία ἔχει ἀπτὰ δεδομένα νὰ πιστεῦῃ, ὅτι τὸ κακὸν καὶ αἱ ὑπαγορεύσεις του εἶναι ἐξηκριβομένως καὶ ἀναμφισβητήτως ἐπιζήμια διὰ τὴν σωματικὴν εὐεξίαν καὶ ὑγίαν» (Ἄλ. Γεωργιάδου, Ἡ ἐπιστήμη περὶ ἠθικῆς, σελ. 18). Ἡ ἀνώμαλος ἢ τεταραγμένη ψυχικὴ κατάστασις· ἡ ἔλλειψις τῆς χριστιανικῆς γαλήνης, χαρᾶς, πραότητος, ἐγκρατείας· ἡ ἀπουσία τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδος καὶ ὑπομονῆς· ἡ ἀγωνιώδης μέριμνα· ὁ ἐκ τῆς ὀλιγοπιστίας φόβος καὶ ἡ ἀνησυχία· αἱ ποικίλαι καταχρήσεις τῆς συγχρόνου ἀντιχριστιανικῆς ζωῆς — πάντα ταῦτα προκαλοῦν καρδιακὰ νοσήματα, «ὑπέρτασιν, ἐπηρεάζουν τὰ νεῦρα τοῦ στομάχου, μεταβάλλουν τοὺς γαστρικοὺς χυμοὺς τοῦ στομάχου ἀπὸ κανονικοὺς εἰς μὴ κανονικοὺς καὶ συχνάκις ὀδηγοῦν εἰς τὰ ἔλκη αὐτοῦ» καὶ εἰς διαφόρους νευρικὰς διαταραχὰς (Dale Carnegie, How to stop worrying and start living), ἑλλην. μτφρ. «Ἐξω ἢ στενοχώρια» ὑπὸ Κίμωνος Πρινάρη, Ἀθήναι, σελ. 34-37). Ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς Γεροῦλάνος εἰς τὸ μνημονευθὲν εἰδικὸν σύγγραμμά του ἀνέφερε συστηματικῶς τὰς ἀπὸ τῶν ψυχικῶν ἐπιδράσεων προκαλουμένας ποικίλας νόσους, ἥτοι παθήσεις τοῦ κυκλοφορικοῦ συστήματος (καρδιακὰς καὶ ἀγγειακὰς διαταραχὰς)· ἀσθενείας τοῦ νευρικοῦ συστήματος, τῶν ὀφθαλμῶν, τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, τοῦ πεπτικοῦ συστήματος· λειτουργικὰς καὶ ὀργανικὰς διαταραχὰς τοῦ οὐροποιοῦ συστήματος, τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, τῶν ἐνδοκρινῶν ἀδένων καὶ παθήσεις τῶν ἐξωτερικῶν ὀργάνων.

Ὁ ἀντιχριστιανικὸς γενικῶς τρόπος ζωῆς βλάπτει σημαντικῶς τὴν ὑγίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς τονίζει ὁ W. Bergmann, αἱ ψυχικαὶ ἀσθένειαι γίνονται περισσότεραι «διὰ τῆς γενικῆς μαλ-

θακότητος και ἐκθηλύνσεως, διὰ τῆς ἀχαλινώτου ἐπιθυμίας τῶν ἡδονῶν, τῆς ὑπερδιεγέρσεως τῶν νευρῶν, τῆς ἀνηθικότητος και τῆς ἀπιστίας». Συμφώνως πρὸς τὰ δεδομένα τῆς Ψυχιατρικῆς, ἡ «κυρία αἰτία τῆς νευρώσεως τῶν ἐνηλίκων εἶναι ἡ ἔλλειψις θρησκευτικότητος» (Σπ. Καλλιάρια, Τὸ περὶ ψυχῆς πρόβλημα, Ἀθῆναι 1938, σελ. 61).

Ἀντιθέτως τὰ χριστιανικὰ βιώματα, δημιουργοῦντα ἀρίστην ψυχικὴν κατάστασιν, δημιουργοῦν και τὰς ἀρίστας προϋποθέσεις τῆς σωματικῆς ὑγιείας. Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ φέρει ἐντὸς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως τὴν «πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν» γαλήνην και εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ και αἶρει τὸ χάος τῶν ἐσωτερικῶν συγκρούσεων και ἀντιθέσεων, αἵτινες εἶναι ἡ κυρία αἰτία τῆς ψυχοπαθείας και τῶν νευρώσεων.

Ὡσαύτως ἡ ἄσκησις τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης εἶναι σπουδαῖος παράγων ὑγιείας. «Ὅταν αἰσθάνεσαι τὸν ἑαυτὸν σου ἀσφαλῆ, διότι κατέρριψες τριγύρω σου τὰ συρματοπλέγματα τοῦ ἐγωισμοῦ και φωτίζεις τὸν τομέα σου μετὰ τὸν ἐκθαμβωτικὸν προβολέα τῆς ἀγάπης, τῆς ἠπιότητος, τῆς ἐπιεικειᾶς, τῆς συμπαθείας, τῶν καλῶν και εὐγενικῶν τρόπων, ἔ, λοιπόν, και μόνον τὸ συναίσθημα αὐτό, πού σε ἀφήνει νὰ ἀπολαύσης ἀδιατάρακτον τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς και νὰ προχωρήσης ἀπροσκόπτως εἰς τὸν δρόμον τῆς προόδου και τῆς τελειοποιήσεως, εἶναι ἀρκετόν, διὰ νὰ κάμη τὴν ζωϊκὴν σου μηχανὴν νὰ λειτουργῇ κανονικῶς, τὴν λειτουργίαν τῆς θρέψεως νὰ ἐκτελῇ ὁμαλῶς τὰς μυστηριώδεις ἀνταλλακτικὰς αὐτῆς ἐργασίας ἐπὶ τῆς ζώσης ὕλης, τὸ νευρικὸν και τὸ κυκλοφοριακὸν σου σύστημα νὰ λειτουργοῦν ὡς ὠρολόγιον, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν κλονίζονται διαρκῶς ἀπὸ τὸ ἀνακλαστικὸν φαινόμενον τοῦ φόβου και ἀπὸ τὴν ἔντασιν τῆς ἀμύνης. Τὸ ἔλαιον τῆς καλωσύνης γαληνεύει και τὰ πλέον ἀφρισμένα κύματα τῆς ζωῆς» (Ἄλ. Γεωργιάδου, ἔνθ' ἄνωτ.).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, καθίσταται προφανές, ὅτι τὸ ὀρθόδοξον ποιμαντικὸν ἔργον, ἀποβλέπων πρωτίστως εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τῆς ψυχῆς και τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐπιδρᾷ ἐμμέσως τὰ μέγιστα πρὸς περιφρούρησιν ἢ ταχεῖαν ἀποκατάστασιν τῆς σωματικῆς ὑγιείας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(†) ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ (1900 - 1973)

Στις 20 'Ιουνίου 1973 έξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ ἀείμνηστος π. Προκόπιος Παπαθεοδώρου.

Ἡ ἀδελφότης τῆς Μονῆς Πεντέλης στερήθηκε τὸν ζηλωτὴ ἀδελφὸ, ποὺ ἐπὶ 45 χρόνια δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπιηρεάξῃ μὲ τὴν εὐεργετικὴ πνευματικότητά του, ἰδιαίτερα στὶς δύο περιόδους ποὺ ἐχρημάτισε Ἡγούμενός της (ἐπὶ ἀειμνήστου Χρυσαστόμου Παπαδοπούλου τὰ ἔτη 1932-1933 καὶ ἐπὶ ἀειμνήστου Χρυσάνθου τὰ ἔτη 1939-1942).

ἌΟχι ὅμως μόνον ἡ ἀδελφότης τῆς Μονῆς Πεντέλης, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἔχασε ἓνα στρατιώτη τοῦ πνεύματος, ἓνα ἅγιο κληρικό καὶ ἄνθρωπο, γιὰ νὰ τὸν κερδίσῃ τελεσίδικα ἡ θριαμβεύουσα Ἐκκλησία στὸν οὐρανό. Καὶ λέω τελεσίδικα, γιὰτὶ κι ἀπ' αὐτὴν ἐδῶ τῇ γῆ τὸν διεκδικοῦσε. Ὁ π. Προκόπιος περισσότερο ζοῦσε στὸν οὐρανὸ καὶ λιγώτερο στῇ γῆ. Δὲν ἦταν ἀπλῶς ἓνας πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ἦταν κάτι ἄλλο. Δὲν μπορεῖς νὰ τὸν μετρήσῃς μὲ μέτρα καὶ σταθμὰ ἐγκόσμια. Γιὰτὶ διέθετε ἄλλη ὄραση, διαφορετικὴ σκέψη, παράξενη τακτικὴ. Χαρά του ἡ πτωχεία. Παλάτι του μιὰ παράγκα. Θεσαυρός του ἡ Ἁγία Γραφή καὶ μερικὰ βιβλία κατάστικτα ἀπὸ ὑπογραμμίσεις, ἐνθυμήσεις, σημειώσεις. Πάθος του ἡ μελέτη τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Κύριο ἔργο τῆς ζωῆς του στάθηκε τὸ «ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθατε πρὸς με». Καὶ κάτι παρὰ πάνω ἀπὸ αὐτό. Γιὰτὶ αὐτὸς ἐπὶ δεκαετίες ἐφημέριος τῶν φυλακῶν, ὄχι ἀπλῶς ἤλθε, ἀλλὰ οικειοθελῶς φυλακίστηκε μαζὶ μὲ τοὺς φυλακισμένους. Ἔκανε τὸν πόνο τους πόνο του. Τὴν ὀδύνη τους, δική του ὀδύνη. Χρόνια ὁλόκληρα στὸ πλευρό τους. ἌΟχι ἀφ' ὑψηλοῦ σὰν δάσκαλος, μὲ ἀνούσιες νοουθεσίες, ἀλλὰ δίπλα τους σὰν ἄνθρωπος. Συναλγῶν καὶ συμπάσχων. Στὰ Γιούρα, στὸ Γουδί, στοῦ Ἀβέρωφ. Παντοῦ. Δὲν τὸν ἐνδιέφερε ποιοὶ ἦσαν στῇ φυλακῇ. Τοῦ ἔφτανε τὸ γεγονός ὅτι ἦσαν. Καὶ ἦσαν ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, ψυχὰς ἀθάνατες, «ὕπερ ὧν ἀπέθανεν Ἐκεῖνος», ἐγκληματίες, ἰσοβίτες, εἰδεχθεῖς δολοφόνοι, διαρρήκτες, ἀναρχικοί, πολιτικοὶ κρατούμενοι, ἐγκληματίες πολέμου, ἀδελφοὶ του.

† Ἀρχιμ. Προκόπιος Παπαθεοδώρου (1900 - 1973).

Ἡ ζωὴ του δλόκληρη ἦταν νὰ συμπαρασταθῆ, νὰ ξευχτήση μαζί τους, νὰ σηκώση ἀπ' τὸ βάρος τους. Νὰ πάρη τὸν πόνο τους. Τὴν τελευταία θέλησή τους. Νὰ τοὺς ἐφοδιάση μὲ τὸ ἐφόδιο τῆς αἰώνιας ζωῆς καὶ πιάνοντάς τους ἀπὸ τὸ χέρι, δίδοντάς τους κουράγιο, νὰ τοὺς συνοδεύση μέχρι καὶ τὸν ἀνοιχτὸ λάκκο καὶ τ' ἀνοιχτὰ στόματα τῶν μυδραλλίων τῶν κατακτητῶν, πού θὰ ἔφεραν σὲ λίγο τὴ φωτιά καὶ τὸ θάνατο. Νὰ γονατίση δίπλα στὰ πτώματα. Νὰ τοὺς κλείση τὰ μάτια. Νὰ τοὺς διαβάση τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία. Κι αὐτὸ πολλές φορές κάθε πρωτὶ. Κάποτε ἀρρώστησε γιὰ μιὰ μέρα. Ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν ἀειμνηστος Χρυσανθος ἔστειλε ἀντικαταστάτη, γιὰ νὰ κάνη τὸ ἔργο τοῦ π. Προκόπιου τὴ μέρα πού ἀρρώστησε. Καὶ κείνος ὕστερα ἀπ' αὐτὸ πού εἶδε καὶ ἔζησε, ἀρρώστησε γιὰ ἓνα χρόνο.

Ὁ π. Προκόπιος πῶς ἄντεξε; Καὶ πῶς στὸ τέλος νὰ μὴ τσακίση; Ζωντανὸ ἐθελοῦσιο θῦμα στὸ βωμὸ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ χρέους. Ἔτσι ἐξηγεῖται, γιὰτὶ Μητροπολίτες ἔφταναν στὴ παράγμα του γιὰ νὰ γονατίσουν μπροστά του στὸ μυστήριον τῆς ἱεῖρας Ἐξομολογήσεως. Ἔτσι ἐξηγεῖται, γιὰτὶ στὴ κηδεῖα του κατακλύστηκε τὸ Μοναστήρι του ἀπὸ κόσμον. Καὶ κάποιο δάκρυ ὁ καθέννας ξεχωριστὰ ἄφηγε νὰ τρέξῃ ἀπ' τοὺς κανθοὺς τῶν ματιῶν του. Τί δὲ θὰ μπορούσε νὰ μᾶς πῆ αὐτὸ τὸ δάκρυ!...

Τὰ κατάλοιπά του, οἱ σημειώσεις του, τὰ χειρόγραφα του, οἱ ὑποθήκες του πρὸς τοὺς δικούς τους, τὸ Μοναστήρι του, θέλουν ἰδιαίτερη ἐπεξεργασία καὶ χρειάζεται χρόνος γιὰ νὰ σκιαγραφήση κανεὶς αὐτὴ τὴ παράξενη γιὰ τοὺς καιρούς μας μορφή. Ἀμεμπτος κληρικός, γιὰ τὸν ὁποῖον δὲν ὑπάρχει κανεὶς πού νὰ πῆ κάτι εἰς βάρος του.

Τὰ πιὸ πάνω ἐγράφησαν σὰν μιὰ μικρὴ ἐκδήλωση εὐγνωμοσύνης καὶ χρέους γιὰ τὴν ἰδιαίτερη ἀγάπη πού μοῦ εἶχε καὶ γιὰ τίς πολυτίμες συμβουλές, πού ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀπὸ τὸ ἐρημητήριό του μοῦ ἔστειλε.

Ἡ μνήμη του θάναι αἰώνια. Οἱ εὐχές του ἄς συνοδεύουν ὅλους: Τὸ Μοναστήρι τῆς Πεντέλης, τοὺς ἀδελφούς του φυλακισμένους, πού τόσο αὐτὸς ἀγάπησε καὶ τόσο πιστὰ ὑπηρέτησε.

Ἀρχμ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΦΕΦΕΣ

Ἡγούμενος Ἱερᾶς Μονῆς Πεντέλης

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ*

Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁ εὐσεβὴς λαὸς δὲν ἔπαυσε νὰ ἀγαπᾷ τὴν Ἐκκλησίαν του καὶ τὶς μονές του. Τόσον οἱ ἐκδιωχθέντες μοναχοί, ὅσο καὶ οἱ ἀπλοϊκοὶ πιστοὶ τῶν χωρίων ποὺ εὐρίσκοντο κοντὰ εἰς τὰ κλεισθέντα μοναστήρια, ἔδειχναν μὲ κάθε τρόπο τὴν πρὸς αὐτὰ ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσίν των. Ἔτσι καὶ λειτουργίαι ἐτελοῦσαν σ' αὐτὰ παραβιάζοντες τὶς κλειδομένους πύλας των, καὶ κεριὰ καὶ λάδια προσέφεραν. Κι' ὅλα αὐτὰ γιὰ τὴν στάθμην τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς ἔμενε ἄσβεστη ἡ φλόγα τῆς πίστεως στὸν Χριστὸν καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Του.

Ὡς τόσον αἱ γενόμεναι καταχρήσεις κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νομοθετικῶν μέτρων κατὰ τῶν μονῶν, ὑπῆρξαν πρωτοφανεῖς καὶ μάλιστα — κατὰ τὸν Οἰκονόμον — ἀπροσδόκητες, ἀφοῦ πάντως «οὔτε ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία καὶ ἡ Κυβέρνησις, οὔτε αὐτὴ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος προέβλεπον, οὐδ' ἤθελον τὰ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα τῆς ἱεροσυλίας ἢ μᾶλλον ἱεροληστείας κακὰ, φρίκην ἐμποιοῦντα τοῖς ἀκούουσι καὶ ὄνειδος αἰώνιον εἰς τοὺς πρωταίτιους. Ὅμως δ' οὖν ἐπράχθησαν. Καὶ πραχθέντα πάλιν ἀνεκαίνισαν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τὰς ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων Αὐτοκρατόρων, οἷον τοῦ Ἰσαύρου καὶ τοῦ Κοπρωνύμου, τραγικὰς ἐκείνας σκηνάς, ὅποτε περιμύοντες οἱ διαβόητοι Λαχανοδράκοντες ἐκεῖνοι, συνάμα μετὰ τῆς καταδρομῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων καὶ λειψάνων, κατεδίωκον ἀπηνῶς καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ ἐξώριζον καὶ ἐξετύφλουν (μὴ θέλοντας εἰς τὸν κόσμον ἐπανελθεῖν), κατεστρέφοντο δὲ καὶ τὰ μοναστήρια, δημοπρατουμένων καὶ σκευῶν καὶ βιβλίων καὶ αὐτῶν τῶν κτηνῶν»⁵². Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ συμφωνήσῃ κανεὶς μὲ τὸν Οἰκονόμον στὸ σημεῖο τοῦτο, ποὺ ἀφορᾷ τὴν ἐπισήμανσιν τῶν ἐνόχων. Ἐὰν ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δὲν ἤθελε νὰ γίνουσι οἱ ἀσέβειαι αὐτές, διατί δὲν ἐπέβαλε κυρώσεις στοὺς ἐνόχους; Διατί δὲν ἐπενέβη τιμωρὸς ἐκείνων ποὺ μὲ ἑλαφρὰ συνείδησιν ἐνεργούσαν τόσο βάνουσα ἐναντίον τῶν μονῶν; Καὶ ἡ τότε Σύνοδος, ἂν δὲν συμφωνοῦσε μὲ τὰ μέτρα αὐτά, διατί δὲν διεμαρτυρήθη ἐναντίον των, ἀλλ' ἀντιθέτως μὲ ἐγκύκλιόν της κατεφέρθη ἐναντίον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 402 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13-14 τεύχους.

52. Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 274-275.

ἐκείνων ποὺ ὕψωναν φωνὴν διαμαρτυρίας, χαρακτηρίσασα αὐτοὺς ὡς «πονηροὺς καὶ γόητας» ποὺ «ἐζήτησαν νὰ παρεξηγήσωσιν ὅσα ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου τοῦ παρελθόντος ἔτους (ἤτοι τοῦ 1833) ἐγίναν περὶ Ἐκκλησίας καὶ νὰ ταράξωσι διὰ σπερμολογιῶν τὰς συνειδήσεις τῶν ἀπλουστέρων»⁵³. Πταίει ὁπωσδήποτε ἡ Ἐκκλησία, γιατί ἄφησε τὴν θύρα ἀνοικτὴ, γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν αἱ καταχρήσεις. Ἀλλὰ πιὸ πολὺ πταίει ἡ Πολιτεία ποὺ ἐνεπνεύσθη τὰ μέτρα καὶ τὰ διέταξε καὶ τὰ ἐφήρμοσε μὲ σκληρότητα καὶ μεθοδικότητα. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία τὰ μοναστήρια τῶν Δυτικῶν στὴν Σύρο, Νάξο, Πάρο καὶ Θήρα «ἅπαντα ταῦτα διέμειναν ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει, καθὼς καὶ πρότερον, ἄθικτα καὶ ἀνέπαφα καὶ πάσης πολιτικῆς ἐπιρροίας ἐλεύθερα διοικούμενα ὑπὸ τῶν ἐν αὐτοῖς μοναζόντων»⁵⁴.

Βεβαίως ἀργότερα ἄρχισε καὶ ἡ Πολιτεία μὰ κυρίως ἡ Ἐκκλησία νὰ μετανοῆ γιὰ τὰ μέτρα ταῦτα. Καὶ ἡ μὲν Πολιτεία ἄρχισε νὰ προτρέπη τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας εἰς νέας ἀφιερώσεις χρημάτων καὶ ἄλλων περιουσιακῶν στοιχείων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι «πάντες ἐγνώριζον ὅτι πολλῶν φιλαδέλφων ἀνδρῶν τὰς καρδίας ἐθραξε καὶ κατεψύχρνε καὶ αὐτὴ ἡ εἶτε ταμίευσις εἶτε δήμευσις τῶν ἀνέκαθεν ὑπὸ τῶν πιστῶν εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα καθιερωμένων παντοίων ἀφιερωμάτων καὶ κληροδοσιῶν»⁵⁵. Ἡ δὲ Ἐκκλησία εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 11964/443/12-11-1843 ἔγγραφόν της πρὸς τὴν Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, γράφουσα περὶ τῶν γενικῶν ἐκκλ. προβλημάτων, τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ διελάμβανε καὶ περὶ τῶν μονῶν: «Τὰ μοναστήρια ἀνεγερθέντα κατὰ διαφόρους καιροὺς ὑπὸ διαφόρων ὀρθοδόξων Βασιλέων καὶ ἄλλων φιλοθέων εὐσεβῶν ἀνδρῶν καὶ στερεωθέντα ἐπὶ διαφόρων Κανόνων Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ αὐτοκρατορικῶν θεσπισμάτων εἶναι τὰ καταγῶγια τοῦ Μοναχικοῦ Τάγματος. Τοιαῦτα δὲ ἱερὰ καταγῶγια καὶ πρὸ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆρχον κατὰ τὴν θεοφροῦρητον Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν... ἐπέκεινα τῶν 500, εἰς τὰ ὅποια εὗρισκεν ἄσυλον πάντοτε ἠθικῆς ὠφελείας ὁ ὀρθόδοξος Ἕλληνας, καὶ τὰ

53. Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Στράγκα, Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν, Ἀθήναι 1969 τ. Α' σ. 84. Ἡ Ἐγκύκλιος αὐτὴ ἔχει ἀριθμὸν 1063/515 καὶ ἡμερομηνίαν 4-5-1834.

54. Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 277-278.

55. Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 279. Ἀλλ' ἐπεκράτησεν ἡ ἄποψις ὅτι θὰ λησμονηθοῦν τὰ κακὰ καὶ θὰ δεσπόσῃ τῆς πικρίας τὸ φιλότιμον τοῦ Ἕλληνος καὶ ἡ εὐσέβειά του, ἡ ὁποία δὲν θίγεται ἀπὸ τὰς οἰασδήποτε πράξεις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν.

ὅποια ἄσασαι αἰ κατὰ καιρὸν διοικήσεις, καὶ αὐτὴ ἐσχάτως ἡ Ὀθωμανικὴ δυναστεία οὐ μόνον διετήρησαν, ἀλλὰ καὶ σεβασθεῖσαι ἐτίμησαν μὲ πολλὰ προνόμια ἡγεμονικῆς Μεγαλειότητος τεκμήρια. Ἄλλ' ὅ,τι αἰῶνες καὶ πολύμορφοι περιπέτεια διετήρησαν καὶ διέσωσαν, τοῦτο παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν κατέστησαν θέαμα ἐλλεινὸν ὅσοι κατὰ κακῆς τῆς Ἑλλάδος τύχης διευθύνοντες ἐν ἔτει 1833-1834 τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα ἐνήργησαν τὸ τόσον τολμηρὸν καὶ ἀνόσιον μέτρον, ἀνῆκον ἀποκλειστικῶς εἰς μόνους τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πατρίδος. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι καταστρέψαντες τὰ πλείστα ἐκ τῶν ἱερῶν αὐτῶν καταγωγίων, τοῦ πλείστου μέρους τῶν ἱερῶν αὐτῶν σκευῶν, μὲ κοινὸν σκάνδαλον ἀσεβῶς ἀπεμποληθέντος, καὶ τὴν μὲν κινητὴν αὐτῶν περιουσίαν ἐκποιήσαντες κακῶς, τὴν δὲ ἀκίνητον διαθέσαντες κάκιστα πρὸς μεγίστην βλάβην καὶ ζημίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων, φυγαδεύσαντες τοὺς ἐν αὐτοῖς ὑπάρχοντας μοναχοὺς καὶ καταστήσαντας αὐτοὺς δυστυχεῖς καὶ ἀλήτας, βεβηλώσαντες δὲ τοὺς ἱεροὺς αὐτῶν ναοὺς καὶ ἀναδειξάντες αὐτοὺς σταύλους ζώων καὶ τοσαῦτα πράξαντες κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπὶ τῶν ἱερῶν αὐτῶν καταγωγίων, τὰ ὅποια φρίσσει ἐνθυμούμενος ἀκόμη καὶ σήμερον ὁ ὀρθόδοξος Ἕλληνας καὶ θέλει ἐνθυμῆσθαι ἐκ διαδοχῆς ἐπὶ αἰῶνας, τὰ λοιπὰ 122 διετήρησαν, διὰ δὲ τῆς συντόνου προσπαθείας τῆς Συνόδου μὴ ἀνεχομένης τὴν καταστροφὴν τοσοῦτων μοναχῶν καταβοῶντων κατὰ τῶν πρωταιτίων καὶ θεωρούσης τὰ παράπονα τοσοῦτων χριστιανῶν κατὰ τοῦτο μεγάλην, διετηρήθησαν καὶ ἄλλα 10...»⁵⁶. Αὐτὰ ἔγραφε ἡ Ἱερά Σύνοδος ἔπειτα ἀπὸ 10 χρόνια γιὰ τὰ ὅσα εἰς βάρος τῶν μονῶν εἶχαν συμβῆ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ «κατὰ κακῆς τῆς Ἑλλάδος τύχης» διηύθυναν τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τὸ 1833-1834. Καὶ εἶναι αὐτὰ ἕνας πραγματικὸς καταπέλτης ποῦ ἔπιπτε ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν πρωταιτίων τῆς συμφορᾶς ἐκείνης καὶ ποῦ μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα ἐξωγράφιζε τὶς ἀνήκουστες πράξεις τῶν. Ἄλλὰ τί τὸ ὄφελος. Τὰ μοναστήρια μας εἶχαν διαλυθῆ, οἱ μοναχοὶ εἶχαν διασκορπισθῆ, οἱ ναοὶ τῶν μονῶν εἶχαν μείνει ἔρημοι καὶ βοβοί, καὶ μόνον μερικοὶ μοναχοί, ἀπὸ βαθὺν πόθον ἐλκυόμενοι, ἔφθαναν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἕξω ἀπὸ τὶς κλειστὲς πύλες τῶν μοναστηριῶν τῶν «ἡμερῶν καὶ χρόνων ἀρχαίων καὶ παλαιῶν ἔθῶν καὶ πόνων οἱ τάλανες μεμνημένοι»⁵⁷. Ἡ Ἐκκλησία καὶ σὲ ἄλλην περίπτωσι διεμαρτυρήθη πρὸς τὴν Πολιτεία γιὰ τὸ κλεί-

56. Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Στράγκα, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 139-140.

57. Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 275.

Ποιμαντικά θέματα

**ΟΙ ΔΥΟ ΠΟΛΟΙ
ΤΗΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ**

Ἡ ποιμαντική συνείδησις εἶναι βασικὴ λειτουργία τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος. Ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶναι ἡ λειτουργία αὕτη ἀπλῶς μία λειτουργία. Εἶναι πρωτίστως μία πνευματικὴ δύναμις προσανατολισμοῦ τῆς προσωπικότητος αὐτῆς ἐντὸς τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ποιμαντικὴ συνείδησις εἶναι ἡ πνευματικὴ δύναμις, ἡ ὁποία *καθορίζει καὶ πραγματοποιεῖ* τὸν προσανατολισμὸν τῆς ἱερατικῆς προσωπικότητος ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ σωτηριολογικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας.

Οὕτως ἡ ποιμαντικὴ συνείδησις εἶναι μία δυναμικὴ πνευματικὴ λειτουργία, ἡ ὁποία ἐκκινεῖ ἀπὸ ὠρισμένην ἀφετηρίαν καὶ τείνει εἰς ὠρισμένον σκοπὸν. Ἡ ἀφετηρία καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως εἶναι δύο πόλοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσεται αὕτη ὡς δυναμικὴ πνευματικὴ λειτουργία. Οἱ δύο δὲ αὐτοὶ πόλοι εἶναι ἡ *ἐντολή* καὶ ἡ *ἀπολογία*.

α) Ἡ ποιμαντικὴ ἐντολή. Ὁ αὐθεντικὸς ποιμὴν εἶναι δέκτης καὶ φορεὺς τῆς θείας ἐντολῆς, ὅπως ποιμάνῃ τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου. Ἡ τοιαύτη ἐντολή προϋποθέτει βεβαίως κλήσιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν «προωρισμένον» ποιμένα. Ἀλλ' ἡ κλήσις, ὡς θεία ἐνέργεια ἐπιλογῆς καὶ προορισμοῦ τοῦ ὑποψηφίου ποιμένος, μόνον ὡς ἑτέρα ὄψις τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθῇ. Ἄν καὶ ἡ ἐντολή τῆς ἀναλήψεως καὶ διεξαγωγῆς τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου παραδίδεται εἰς τὸν ἐκλεκτὸν τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἱεράν στιγμὴν τῆς ἱερατικῆς του χειροτονίας, ἡ *κλή-*

σιμο τῶν Μονῶν. Σὲ ὑπόμνημά της τοῦ ἔτους 1968 (2 Μαΐου) ἔκαμε σχετικὴ μνεία. Ἀλλὰ τὸ κακὸ εἶχε γίνει καὶ ὁ μοναχικὸς βίος διήρχετο μιὰ φοβερὴ κρίσι καὶ δοκιμαζόταν σκληρά⁵⁸.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

58. Οἱ μοναχοὶ περιεφέροντο εἰς τὸν κόσμον ἢ ζητοῦσαν ἀπὸ τὴν Κυβέρνησι τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαιωμάτων των ἐπὶ τῶν δημοθεισῶν περιουσιῶν των, πρᾶγμα πὸ ἠνάγκασε τὴν Πολιτεία νὰ ἐκδώσῃ στὶς 4-12-1834 Διάταγμα περὶ Μοναχῶν πὸ ἀπηγόρευσε σ' αὐτοὺς τὴν ἐκμίσθωσι ἢ μίσθωσι μοναστηριακῶν κτημάτων, διέτασσε τὴν ἄμεσο ἐγκαταβίωσι των σὲ μονῆς καὶ ὥριζε μιὰ διαδικασίαν γιὰ τὴν ὑπὸ ὄρους ἀναγνώρισι ἀξιώσεων ἰδιοκτησίας. Ἄλλο δὲ Διάταγμα τῆς 31-3-1835 ἀφαιροῦσε ἀπὸ μοναχοὺς καὶ ἱερομονάχους τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι (Κ. Οἰκονόμου, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 308).

σις και ἡ ἐντολὴ συναποτελοῦν τὴν ἀφετηρίαν, τὸν ἕνα πλόον τῆς ποιμαντικῆς διακονίας.

Ἐπειτα, ἡ ἐντολὴ «βόσκει τὰ ἀρνία μου» και «ποίμαινε τὰ πρόβατά μου» (Ἰω. 21, 15-16) δημιουργεῖ ὅπως εἰδικὴν σχέσιν τοῦ ἐντολοδόχου ἱερέως πρὸς τὸν ἐντολοδότην Κύριον. Ὁ αὐθεντικὸς δὲ ποιμὴν, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ και κατανοήσῃ τὸ ἰδιάζον τῆς σχέσεως αὐτῆς, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ νὰ διερευνᾷ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κλασσικοῦ ποιμαντικοῦ χωρίου τῆς Παλ. Διαθήκης, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς — Πατὴρ προσδιορίζει τὸ ποιὸν τῆς ποιμαντικῆς διακονίας· «Και δώσω ὑμῖν ποιμένας κατὰ τὴν καρδίαν μου, και ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης» (Ἰερμ. 3,15). Ἡ κλήσις και ἡ ἐντολὴ εἶναι ἐνέργειαι τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ, και ἄρα ἡ ποιμαντικὴ διακονία τοῦ ἱερέως πρέπει νὰ εἶναι προέκτασις και ζῶσα παρουσία τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ μεταξύ τῶν ποιμαιομένων.

Ἡ ἀποφίς αὐτῆ τῆς θείας πρὸς τὸν ποιμένα ἐντολῆς συνειδητοποιεῖ και προβάλλει ζωηρῶς τὸ περιεχόμενον και τὸ ποιὸν τῆς εὐθύνης αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐντολοδότην Κύριον. Ἡ εὐθύνη τοῦ ποιμένος ἔναντι τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχει ἐκ πρώτης ὄψεως νομικὸν χαρακτήρα. Ὁ ποιμὴν δὲν ὀφείλει νὰ εἶναι συνεπὴς εἰς τὰς ὑποχρεώσεις του ἀπλῶς και μόνον λόγῳ ἀνειλημμένης εὐθύνης. Διότι, ἐν τῷ αὐτῷ περιπτώσει, προσφέρει «ὑπαλληλικὰς» ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ τὴν παγεράν ἔννοιαν τοῦ ἐπιβαλλομένου χρέους. Τῷ αὐτῷ προσφορὰ ποιμαντικοῦ ἔργου, ὑπὸ τὸ κράτος μιᾶς ὑποχρεωτικῆς εὐθύνης, οὐδὲν νόημα ἔχει ἐντὸς τῆς εἰδικῆς σχέσεως τοῦ ἱερέως μετὰ τὸν Θεόν. Καὶ ἴσως εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἰσχύουν κατ' ἐξοχὴν οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου· «Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταθέντα ὑμῖν λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιθήκαμεν» (Λουκ. 17,10). Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἀσκήσεως τῆς ποιμαντικῆς διακονίας ὑπὸ τὴν νομικὴν και ἄρα τυπικὴν ἔννοιαν τοῦ ἐπιβαλλομένου καθήκοντος και χρέους. Ἀναμφιβόλως ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ὁ τυπικὸς συνεπὴς εἰς τὰ καθήκοντά του ποιμὴν εἶναι «ἀχρεῖος ὑπρέτης», μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν. Εἶναι ὁ «μισθωτός», ὡς μισθοῦ νοσημένης τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς ποιμαντικῆς του συνειδήσεως, τῆς προερχομένης ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑποχρεώσεως και τοῦ καθήκοντος.

Ἄλλ' ἡ θεία ἀπόφασις· «κατὰ τὴν καρδίαν μου», υπογραμμίζει και προβάλλει ζωηρῶς τὴν εἰδικὴν σχέσιν τοῦ ἐντολοδόχου ποιμένος μετὰ τὸν ἐντολοδότην Κύριον, ἡ ὁποία εἶναι ἐκτὸς και ὑπεράνω πάσης νομικῆς, δηλ. τυπικῆς ἐννοίας. Ὁ ποιμὴν, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἐκλεκτός τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ προχέει και διαχέει μεταξύ τῶν

ποιμαινομένων τὴν θερμότητα καὶ τὴν Χάριν τῆς θείας καρδίας. Ἡ ποιμαντικὴ τοῦ συνειδήσις δὲν λειτουργεῖ νομικῶς, δηλ. μηχανικῶς, ἀλλ' ἐκφράζεται ὡς προσωπικὴ ἐμπειρία τοῦ ἀπειροῦ καὶ ἀνεξιχνιάστου πλοῦτου τῆς θείας καρδίας. Ὑπὸ τὴν προσπτικὴν δὲ αὐτὴν ἢ ἐντολή: «ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου» δὲν ἐννοεῖται πρωτίστως ὡς νομικὴ εὐθύνη, ἀλλ' ὡς προέκτασις τῆς ἐσωτερικῆς χαρισματικῆς σχέσεως τοῦ ποιμένου μετὸν Κύριον Ἰησοῦν. Ἡ ἀνωθυμία μ ο υ ἀποκαλύπτει σαφῶς τὴν σχέσιν αὐτὴν ὡς ταύτισιν, βιουμένην πέραν καὶ ὑπεράνω πάσης νομικῆς ἢ τυπικῆς ἐννοίας. Τοῦτο ἐπικυρώνουν πανηγυρικῶς καὶ οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου: «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με» (Ματθ. 10,40).

Ἡ ἀνεξιχνίαστη αὐτὴ καὶ ὑπερβατικὴ σχέσις μόνον ὡς σχέσις ἀ γ ά π η ς εἶναι δυνατόν, ἐν τέλει, νὰ κατανοηθῇ. Ἐνταῦθα προσεγγίζει κανεὶς τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ἐντολῆς τῆς ποιμαντικῆς διακονίας. Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ, ὡς ἐνέργεια τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ, εἶναι πράγματι ἐκφρασις ἀλλὰ καὶ αἴτημα ἀγάπης. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἐκλεκτὸς τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ ποιμὴν καλεῖται νὰ ἐκτελέσῃ ἐντολὴν ἀγάπης. Ἡ διακονία του ὀφείλει νὰ εἶναι ἐπιβεβαίωσις τῆς ὁμολογίας τῆς ἀγάπης του πρὸς τὸν Κύριον: «Σὺ οἶδας ὅτι φιλω̄ σε» (Ματθ. 21,15). Ἐπομένως οὔτε ἡ ἐντολὴ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν οὔτε ἡ εὐθύνη τοῦ ποιμένου εἶναι δυνατόν νὰ κατανοηθοῦν ἀποκλειστικῶς ἐν ἐννοίᾳ νομικῆ καὶ τυπικῆ. Ἀναμφιβόλως καὶ ἡ βίωσις τῆς ἀγάπης συνυπονεῖ ἀποικιαν ἐννοίαν χρέους καὶ ὀφειλῆς, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἐννοία αὐτὴ εἶναι ἀδιανόητη ἐκτὸς τῆς ὑπερβατικῆς χαρισματικῆς σχέσεως τοῦ ποιμένου μετὸν Κύριον, ἢ ὅποια εἶναι πάντοτε σχέσις ἀγάπης. Ὅπως δὲ ἴσως: «Μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους» (Ρωμ. 13, 8). Ἄλλ' εἶναι ὀφειλὴ ἄνευ «νομικῶν» προϋποθέσεων καὶ ὁρίων.

Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἢ ἐ ν τ ο λ ῆ τῆς ποιμαντικῆς διακονίας εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως. Συγχρόνως ὅμως ἡ ἐντολὴ αὐτὴ εἶναι ἐκφρασις καὶ αἴτημα τῆς θείας ἀγάπης. Ἡ ἐντολὴ τῆς ποιμαντικῆς διακονίας εἶναι ὑπεράνω τοῦ νοήματος τῆς ὑπαλληλικῆς ἐντολῆς. Ὁ ποιμὴν δὲν εἶναι ὑπάλληλος. Εἶναι φορεὺς τῆς καρδίας τοῦ Θεοῦ (Θεοφόρος-Χριστοφόρος) καὶ ὅταν εἰσέτι ἐκτελῇ ὑπαλληλικὰς πράξεις, ὡς λ.χ. ὅταν δίδῃ βεβαιώσεις χρεῖας, πιστοποιητικὰ ἀγαμίας ἢ ὅταν πράττῃ ἄλλο τι σχετικόν. Διότι ἡ ποιμαντικὴ συνειδήσις, ὅπου λειτουργεῖ θεοφιλῶς, κατὰ τὸν ἕνα πόλον αὐτῆς, εἶναι ὄργανον καὶ λειτουργία τῆς θείας ἀγάπης. Εἶναι κ τ ὑ π ο ς τῆς θείας καρδίας!

« Ε Ο Ρ Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο Ν » *

« Πάντες οἱ ἅγιοι οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν ἐν Ἱερουσαλὴμ » (Ἦσ. 4, 3), οἱ τὸν ἀριθμὸν τοῦ θείου Καταλόγου, κατὰ καιροῦς, πολλαπλασιάσαντες (καὶ ἔτι πολλαπλασιάζεται καὶ οὐ παύεται πληθυνόμενος ἕως τῆς συντελείας): Προφητῶν ὁ μακάριος δῆμος, τῶν σοφῶν Ἀποστόλων ὁ σύλλογος, τῶν Ἱεραρχῶν αἱ χορεΐαι, τῶν ἱερῶν Μαρτύρων τὰ στρατεύματα, οἱ σεπτοὶ Ἱερομάρτυρες, αἱ Γυναῖκες αἱ ἀθλήσασαι ἀνδρείως καὶ ἐξασκήσασαι φαιδρῶς, οἱ Δίκαιοι καὶ γενικῶς εἰπεῖν πάντες οἱ Ἅγιοι οἱ μέχρις ἡμῶν περισωθέντες καὶ ἐν τῷ παρόντι « Ἐορτολόγιον » ἕκαστος μνημονευόμενος εἰδικῶς εἰς μίαν τιὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἡμέραν, συνεκεντρώθησαν ἐκ τῶν κάτωθι, ἐντύπων, πηγῶν:

1. Τῶν Λειτουργικῶν βιβλίων, ἐκδόσεως Ἁπ. Διεκονίας. 2. Τοῦ « Ἀγορολόγιον » Μητρ. παρ. Λεοντοπλέως Σωφρονίου. 3. Τῶν Συναξαριστῶν: Νικοδήμου, Δουκᾶκη καὶ Ματθαίου Μοναχοῦ. 4. Τῆς « Τοπικῆς ἀγορολογίας » ἐκάστης Ἱ. Μητροπόλεως, ἣ ὁποία ἐδημοσιεύθη (1963 ἔ.) εἰς τὸ Ἑκκλῆσι. Ἡμερολόγιον. 5. Τῶν ἱ. Ἀκολουθιῶν, αἵτινες ἐξετυπώθησαν ἐν τῷ Τυπογραφεῖῳ τῆς Ἀποστ. Διεκονίας. 6. Τοῦ « Λεξικοῦ Ἁγίων » ἐν τῷ Τυπογραφεῖῳ τῆς Ἀποστ. Διεκονίας. 7. Τῶν « Νεομαρτύρων » Χρυσ. Παπαδοπούλου. 8. Τοῦ « Νέου Μαρτυρολόγιου » Γ. Δουκᾶκη. 9. Τοῦ 3τομοῦ « Λεξικοῦ Νεομαρτύρων » Ἰω. Περαντώνη. 10. Τοῦ « Ἡπειρωτικοῦ Λειμωνορίου ». 11. Τοῦ « Λεσβιακοῦ Λειμωνορίου ». 12. Τῆς ἐργασίας τοῦ Μακ. Ἀρχιπ. Κόπρου Μακαρίου Γ' « Κόπρος ἡ ἁγία νῆσος ». 13. Τοῦ Ἑκκλ. Ἡμερολογίου Ἑκκλησίας Κόπρου (1950). 14. Τῆς Ἑκκλ. Ἱστορίας Β. Στεφανίδου. 15. Τοῦ Ἑκλογίου. 16. Τῶν ἐργασιῶν Ἀμβροσίου (Στανριανοῦ):

Εἰς τὴν ἐν συνεχείᾳ καταχώρισιν τῶν ἁγίων τηρεῖται ἡ σειρά τῶν « μερίδων » τῆς Προσκομιδῆς: Δεσποτικά καὶ Θεομητορικά ἑορταί. Προφήται. Ἀπόστολοι καὶ Ἰσαπόστολοι. Ἱεράρχαι. Ἱερομάρτυρες, Μάρτυρες, Ὀσιομάρτυρες, Νεομάρτυρες, Ὁμολογηταί, Ὀσιοὶ καὶ Δίκαιοι. Μεταξὺ δὲ τῶν « τάξεων », ἀσχέτως χρόνου μαρτυρίῳ ἢ ἀσκήσεως, διὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἀλώσεως, ἢ ἀλφραβητικῆ τοιαύτη, προτιμωμένης, οὐχὶ σπανίως, τῆς καθ' ὁμάδας. Διὰ τοὺς νεομάρτυρας ἢ χρονολογία ἀθλήσεως.

Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς παρούσης ἐργασίας εἰχόμεν ὑπ' ὄφει καὶ τὸ Μηρολόγιον τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ:

α') Τοῦ Βυζαντινοῦ Ἐορτολόγιον (Μ. Γεδεών). β'). Τοῦ Συμεῶνος Λογοθέτου « Μεταφραστοῦ » (Κλεις Πατρολογίας Migne σελ. 114-116) καὶ γ'). Τοῦ Ἀθανασίου ἐπισκόπου Κορίνθου (Migne 106, 1309-1335. 1332).

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω, ἵνα μὴ ἀπομακρυνώμεθα ἐκ τῶν πηγῶν, συνεπληρώσαμεν τὸ « Ἐορτολόγιον » μὲ τὰς παραλειφθείσας καὶ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ καθιερωθείσας ἑορτὰς τῶν Ἁγίων, οὗς

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 416 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13-14 τεύχους.

καὶ ἐπισήμως, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀνεγνώρισεν ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία.

Δὲν ἐπιθυμοῦμεν τὴν μείωσιν τῶν Ἀγίων («μελῶν») τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ διακαῶς τὴν παράθεσιν ὅλων τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐσεβάσθησαν εἴκοσιν αἰῶνες καὶ διέσωσε, τύποις, μέχρις ἡμῶν ἢ εὐσέβεια τῶν συλλεκτῶν. Προθέσεις ἡμῶν εἶναι ἡ «ἐνοποιήσις» αὐτῶν. Πάντες ὅσοι ἠκολούθησαν τοῖς ἴχνεσι τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἰσοτίμοι ἐν οὐρανοῖς. Θέλομεν δὲ νὰ πιστεύωμεν ὅτι ἐν τῇ ἁγίᾳ Προθέσει οἱ εὐλαβέστατοι πρεσβύτεροι, εὐρισκόμενοι ἐγγύτερον τοῦ Θεοῦ, θὰ μνημονεύουν ἐφεξῆς ὀνομαστικῶς «τοὺς ἁγίους τῆς ἡμέρας», ἄνευ οὐδεμιᾶς διακοίσεως, ὡς συναντῶμεν αὐτὴν εἰς τὰ μέτροι τοῦδε ἔντυπα «Μηνολόγια».

«Οἱ καλῶς τὸν ἀγῶνα τελέσαντες καὶ τὴν πίστιν τηρήσαντες Ἀπόστολοι, Μάρτυρες καὶ Προφῆται, Ἱεράρχαι, Ὅσιοι καὶ Δίκαιοι», ὅχι μόνον ζῶντες ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ σήμερον ὑπηρετοῦν τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ ἅγιοι εἶναι «φύλακες ἡμῶν καὶ διαλλακταὶ πρὸς τὸν Θεόν». Παρακαλουθοῦν τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ προβλήματα ἡμῶν καὶ μεσιτεύουν εἰς τὸν Κύριον καὶ δέονται ὑπὲρ πάντων ἡμῶν. Ὡς ἐκ τούτου, δύναται ἕκαστος τῶν πιστῶν προσευχόμενος νὰ λέγῃ:

«Ἄναρχε, ἄχρονε Τριάς, Ἀποστόλων σου ἁγίων ἐντεύξεις, Πατριαρχῶν, Προφητῶν, Μαρτύρων, Ὀσίων, Ἱεραρχῶν, Δικαίων, ὁμολογητῶν καὶ πάντων Ἀγίων σου, πρεσβείαις ρῦσαι ἡμᾶς καὶ δαιμόνων καὶ ἀτόπων ἀνθρώπων βουλῆς».

Οἱ αἰδεσιμώτατοι συμπρεσβύτεροι, ἐκτὸς τῶν καθ' ἡμέραν νέων ὀνομάτων τῶν ἡρώων τῆς πίστεως τῶν τιμωμένων ὑπὸ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, θὰ συναντήσουν καὶ τὴν μνήμην συγκλονιστικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα ἐσημείωσαν σταθμῶν εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν Ἀγιολογίαν. Τοιαῦται ἱστορικαὶ μαρτυραὶ, αἱ ὁποῖαι ἅμα τῇ γενέσει των παρελήφθησαν ὑπὸ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ στοργικῶς τὰς περιέκλεισεν εἰς τὰ Λειτουργικὰ αὐτῆς βιβλία εἶναι: Πνευματικαὶ ἀγαπήσεις ἐγκαινίων ἢ θυρανοξίων ναῶν, μονῶν καὶ πόλεων ἢ καὶ περπολήσεις αὐτῶν, σεισμοί, συγκλήσεις Οἰκουμενικῶν Συνόδων, Ἀνακομιδὴ ἱερῶν λειψάνων, Εὐρέσεις εἰκόνων, Θαύματα, Χειροτονίαι ἱεραρχῶν, Καθιερώσεις εορτῶν καὶ Ἀποδόσεις αὐτῶν.

Καί, σὺν Θεῷ, ἀρχόμεθα τῆς μνημονεύσεως ἐνὸς ἐκάστου Ἀγίου καὶ τῆς «Συνάξεως» ἀπὸ τοῦ ἐπομένου μηνὸς Σεβρίου, ὅστις εἶναι καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμερολογίου.

(Συνεχίζεται)

Οἰκονόμος ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

ΑΓΓΕΛΟΙ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ
ΤΗΣ Θ. ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΕΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΙΑΝ*

Αί μητέρες. Αί μητέρες δὲν πρέπει νὰ ἀδιαφορήσουν ἢ νὰ μείνωσιν ἀμέτοχοι. (Μητέρες), λέγει ὁ ὕμνος, «αἰνέσατε τὴν προπομπὴν τῆς Μητρὸς Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἔρχεται γάρ... τοῦ γεννῆσαι ἐν Βηθλεέμ τὸν υἱὸν τὸν πρὸ αἰώνων Θεόν». Προπομπὴν-ἀναχώρησιν ἐκ Ναζαρέτ τῆς Θεοτόκου ἐννοεῖ ὁ ὕμνος τὸ «ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας... εἰς Βηθλεέμ... σὺν Μαριὰμ...» (Λουκᾶ β', 4-5).

Αἱ παρθένοι. Ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου Παρθένος ἦτο πρὸ τοῦ τόκου, Παρθένος ἔμεινε καὶ μετὰ τὸν τόκον. Καὶ αἱ παρθένοι λοιπὸν πρέπει νὰ συμμεθέζωσιν εἰς τὴν «προπομπὴν» τῆς Μητρὸς τοῦ Χριστοῦ. Αἱ μητέρες μὲ ἄσματα. Αἱ παρθένοι πρέπει νὰ κάμωσι τὴν ἀρχὴν ἠπαρθένοι προσεξάρξατε (= ἄρξασθε πρῶται ἄδουσαι). Ἡ παρθένος χαίρει ἀναμένουσα τὸ χαρμόσυνον γεγονός. Ὁ ὕμνογράφος ἔχει ἐνταῦθα ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν ('Εξόδ. ιε', 15) ποῦ ἡ ἀδελφὴ τοῦ Μωϋσέως Μαριὰμ ἔκαμεν ἀρχὴν τοῦ ἐπι-νικίου ἄσματος μετὰ τὴν θαυμασίαν διάβασιν τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης¹⁰⁷.

Θυγατέρες βασιλέων. Πλὴν τῶν Μητέρων καὶ Παρθένων, λαϊκῶν τάξεων, αἰς τὴν χαρὰν τῆς Θεοτόκου» προσκαλοῦνται νὰ μεθέξωσιν καὶ «θυγατέρες βασιλέων» (ψαλμ. μδ' 10), τ. ἔ. ἡγεμονίδες, πριγκίπισσαι, ἄλλως τε πρόκειται περὶ Θεοτόκου βασιλίδος μητρὸς¹⁰⁸.

Τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος. Μετὰ τοὺς προφῆτας καὶ ἡ ὕμνογραφία ἀπευθύνει ἐντόνους προσκλήσεις εἰς τὸ Ἰουδαϊκὸν ἔθνος νὰ δεχθῆ τὴν διὰ τοῦ Μεσσίου προσφερθεῖσαν σωτηρίαν. Ἐπειδὴ ἀπόθησεν αὐτὴν, ἀπευθύνεται ἤδη ἀπειλητικῶς καὶ λέγει· «Ἰουδαῖε, ράβδω σιδηρᾷ ποιμανθήσῃ», δηλ. ἡ δύναμις τοῦ γεννηθέντος βασιλέως Χριστοῦ εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε θὰ κυβερνηθῆς, ἐκῶν-ἄκων, μὴ δυνάμενος νὰ προβάλλῃ τὴν παραμικρὰν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 362 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 11-12 τεύχους.

107. Προεόρτιον μεσφῆδιον κἀθ. 2ον 21 Δεκεμβρίου.

108. Αἶνων τρ. 4ον 24 Δεκ./βρίου.

ἀντίστασιν. Οὕτως ἢ ἄλλως ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς τὸν γεννηθέντα Υἱὸν Του προαιωνίως ὡς κληρονομίαν πάντα τὰ Ἔθνη καὶ ἅπασαν τὴν γῆν εἰς κατοχὴν του· «σὲ δὲ ἀπωθεῖται, διότι δὲν πείθεσαι νὰ εἴπῃς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ Χριστὸς παραγίνεται». Ἡ ὕμνογραφία παραφράζει ἐνταῦθα τὰ χωρία (Ψαλ. β', 8, 9, Πράξ. ιγ', 47)¹⁰⁹.

Γενικαὶ προσκλήσεις. Ἡ ὕμνογραφία μιμουμένη τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ιγ', 47, «στρέφεται πρὸς τὰ Ἔθνη». Διὰ τὴν ἀποφυγὴν ταυτολογίας, παράγει πλοῦτον λογοτεχνικὸν ἀπαράμιλλον, ἐμφανίζουσα τὰ κοινὰ καινῶς ἐμπνεομένη ἀπὸ τὴν προφητικὴν γραμματείαν. Τὰ ἔθνη διαιρεῖ εἰς τρεῖς ομάδας. «ἀνθρώπους», («ἔθνη»), «πατριὰς Ἐθνῶν», καὶ ὑπὸ ἐποψιν ἠθικῆς ποιότητος εἰς ἠθικούς καὶ ἁμαρτωλούς. «Ἄνθρωποι», λέγει, πάσης κοινωνικῆς τάξεως, φυλῆς ἢ φύλου ἢ χρόνου, δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι «δοξάσατε. Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν παντοῦργέτην», εὐρισκόμεθα «εἰς τὰ προπύλαια» τῆς γεννήσεως, ἅτινα «ἠγνοίχθησαν σαφῶς»¹¹⁰.

Μετὰ τὴν γενικὴν καὶ ἀόριστον πρόσκλησιν «ἄνθρωποι» ἀκολουθεῖ ἡ πρόσκλησις «Ἔθνη», ἐννοεῖται τὰ «ἐργαζόμενα δικαιοσύνην» (Πράξ. ι', 35). «Ἵμνήσατε» (Ψαλ. ριστ', 1), «ὁ φωτισμὸς πάντων» (Ἰωάν. α', 9) «ἐν τῷ σπηλαίῳ τίκτεται»¹¹¹.

Ἡ ἀνωτέρω πρόσκλησις ἦτο ἄνευ προσδιορισμοῦ. Ἡ ἐπομένη συνοδεύεται μὲ τὸν κατηγορηματικὸν προσδιορισμὸν «πάντα τὰ Ἔθνη», εἰς ἃ συμπεριλαμβάνει καὶ ἑαυτὸν ὁ Ὑμνογράφος, «δεῦτε προσκυνήσωμεν» λατρευτικῶς «τῷ τεχθέντι σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν»¹¹².

Τὰ ἀπιστοῦντα Ἔθνη ἀπειλεῖ μὲ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Ἡσαΐου· «Ἔθνη ἠττάσθε» (= θὰ ἠττηθῆτε). Ἔθνη ὁ Ἡσαΐας ἐννοεῖ τοὺς Ἀσσυρίους, οἱ ὅποιοι ἠχμαλώτισαν καὶ κατεδυνάστευσαν τὸν Ἰσραὴλ. Ἡ Ὑμνογραφία ἐννοεῖ τὰ Ἔθνη, ἅτινα θὰ ἀπορρίψουν τὴν πρόσκλησιν αὐτῆς. «Ἀκούσατε, λοιπόν, ταῦτα πάντα τὰ Ἔθνη»· «ὁ ἰσχυρὸς καὶ μέγας ἄρχων Χριστὸς τίκτεται» (ἐτέχθη)· (Ἡσαΐου η' 9, θ' 6, Ψαλ. μη 1, Ἰερ. κστ' (μστ' 12))¹¹³.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΠΑΠΑΜΙΧΑΛΑΚΙΣ

109. Δόξα αἰῶν 22 Δεκεμβρίου.

110. Τρ. 2ον θ' φδ. καν. 20 Δεκεμβρίου.

1ον καὶ νῦν Ἑσπερ. 20 Δεκεμβρίου.

111. Τρ. 1ον δ' φδ. καν. ἀγ. Ἀναστασίας 22 Δεκεμβρίου.

112. Ἀπόστ. 3ον, ἐσπ. 25 Δεκεμβρίου.

113. Αἰῶν Τρ. 3ον 20 Δεκεμβρίου.

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ ΜΗΤΕΡΕΣ

ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

Προτού εισέλθωμεν εἰς τὸ κύριον θέμα «Αἱ Ἑλληνίδες μητέρες καὶ ἡ ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις», ἃς ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων τὴν σημασίαν καὶ τὴν συμβολὴν γενικῶς τῆς γυναικὸς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ εἰδικώτερον τοῦ Ἔθνους μας.

«Παρθένος ἡμᾶς ἐξέβαλε παραδείσου, διὰ Παρθένου ζῶν ἐυρομεν αἰωνίαν» (Ἱερ. Χρυσοστ. Εἰς ψαλμ. μδ'). Ἡ γυνὴ ἄρα ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ τῶν πάντων, ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν. Τὸ ὅτι δὲ αὕτη εἶναι καταπληκτικὴ δύναμις διακηρύσσουν οἱ αἰῶνες εἰς τὰ γραπτὰ των μνημεῖα καὶ εἰς τὰς ἀγράφους παραδόσεις των, βεβαιοῖ ἡ ζωή, ἡ ἐμπειρία, ἡ Ἱστορία, ἀποκαλύπτει καὶ βεβαιοῖ μετ' ἐμφάσεως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἴδου πῶς παρουσιάζεται εἰς τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν: «Γυνὴ εὐχάριστος ἐγείρει ἀνδρὶ δόξαν, θρόνος δὲ ἀτιμίας γυνὴ μισοῦσα δίκαια» (11, 16). «Γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ὥσπερ δὲ ἐν ξύλῳ σκώληξ, οὕτως ἀνδρα ἀπόλλυσι γυνὴ κακοποιὸς» (12, 4). «Σοφαὶ γυναῖκες ἄκοδόμησαν οἴκους, ἡ δὲ ἄφρων κατέσκαψε ταῖς χερσὶν αὐτῆς» (14, 1). «Ὅς εὔρε γυναῖκα ἀγαθὴν, εὔρε χάριτας, ἔλαβε δὲ παρὰ Θεοῦ ἰλαρότητα. Ὅς ἐκβάλλει γυναῖκα ἀγαθὴν, ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ» (18, 22). Πολυτιμώτατον ἀγαθὸν καὶ μέγιστος θησαυρὸς ἡ ἐνάρετος γυναῖκα. «Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὕρησει; τιμιωτέρα δὲ ἐστὶ λίθων πολυτελῶν ἢ τοιαύτη» (αὐτόθι 31, 10). Τὰ πάντα μετὰ Θεὸν θεμελιοῦνται ἐπ' αὐτῆς, ἐκκινοῦν ἐξ αὐτῆς καὶ κινοῦνται δι' αὐτῆς. «Εἰς πᾶν ὅ,τι διασώζει ἐπὶ τῆς γῆς τὴν ζῶν εἰς διαρκῆ νεότητα διὰ τῆς συνεχοῦς δημιουργίας, ἔλεγεν ὁ Goethe, ἐκεῖ εὕρισκομεν ἐν δράσει κυρίως τὴν γυναῖκα». «Τοῦ πολιτισμοῦ τὰ σκῆπτρα μέσ' ἐστὶ χέρια τῆς κρατάει», ψάλλει ὁ Schiller εἰς τὸ ποίημά του «Τιμὴ εἰς τὰς γυναῖκας».

Μάλιστα δὲ διαφαίνεται ἡ ἀξία τῆς, ὅταν αὕτη ἀσκῆ τὸ ἔργον τῆς μητρός. Τοῦτο ἀκριβῶς τονίζει καὶ ὁ Σαίξπηρ: «Ἡ μητέρα κατέχει τὰ σκῆπτρα τοῦ κόσμου, εἶναι ἓνας ποταμὸς ποὺ λέγεται ἀνθρωπότης καὶ δύναται αὕτη νὰ παρουσιάσῃ ὕδωρ δι-
αυγές, καθαρὸν καὶ ἀκάθαρτον». Ὁ δὲ Μ. Ναπολεὼν ἐζήτει ἀπὸ τὴν περίφημον παιδαγωγὸν Ἰουλιαν Καρὸν: «Δὸς μου μητέρας καὶ σοῦ ὑπόσχομαι τὴν εὐημερίαν τῆς Γαλλίας».

Ἡ μητρότης εἶναι μία ἰδιαιτέρα μορφή τῆς γυναικειᾶς «κενώσεως». Διότι ἡ μητέρα ἀφοσιώνεται εἰς τὸ παιδί τῆς. Πε-

θαίνει μερικῶς δι' αὐτὸ ἀκολουθοῦσα τὴν θεϊκὴν ἀγάπην, ἡ ὁποία ἐταπεινώθη διὰ τὰ παιδιά της. Καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλυτέρα θυσία ἀπὸ τοῦ νὰ προσφέρῃ κανεὶς τὴν ζωὴν του χάριν ἐκείνου πού ἀγαπᾷ. Ἡ μητρικὴ θυσία εἶναι ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας, τὰς ὁποίας ἡμπορεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ ἀνθρωπίνη ὑπαρξις.

Ὅλως ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχει ἡ χριστιανὴ μητέρα, ἡ ὁποία ὄχι μόνον φύσει, ἀλλὰ καὶ συνειδήσει ἐκδαπανᾶται μὲ ἡρωικὴν αὐτοθυσίαν εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων της, ἀναγνωρίζουσα ὡς κορυφαίαν τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν χοροῦ τὴν μοναδικὴν καὶ ἀνεπανάληπτον Μητέρα τοῦ Θεανθρώπου, τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον.

«Μία καλὴ χριστιανὴ μητέρα ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ ἑκατὸν διδασκάλους».

«Πστεύω εἰς τὴν μητέρα μου, ἡ καρδιά της μοῦ ἔδειξε τὸν Θεόν, Θεὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῆς μητέρας μου. Μητέρα, ὅταν σ' ἀγαπῶ, ἀγαπῶ τὸν Θεόν... Μητέρα, ὅταν σὲ ξεχνῶ, ξεχνῶ τὸν Θεόν», γράφει ὁ Pestalozzi εἰς τὸ ἔργον του «Πῶς ἡ Γερτρούδη μορφώνει τὰ παιδιά της».

Τοῦτο ἀκριβῶς δι' ἄλλων λόγων εἶχε προεῖπει ὁ ἱερός Ἀγγουστίνος· «Χάρις εἰς τὴν μητέρα μου, εἰς τὰς προσευχὰς καὶ εἰς τὴν ἀρετὴν της τελικῶς ἔγινα αὐτὸς πού εἶμαι... Κύριε, ἐάν εἶμαι παιδί σου, εἶναι διότι μοῦ ἔδωσες διὰ μητέρα μίαν δούλην σου».

Αἱ μεγάλαι μητέρες δίδουν καὶ δημιουργοῦν μεγάλους υἱούς, μεγάλα πνευματικὰ ἀναστήματα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἱσταμένη ἡ ἀνθρωπότης ἀναγκάζεται νὰ ψάλλῃ τὸ ἐγκώμιον «μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας», ἐγκώμιον τὸ ὁποῖον ἔψαλεν ἡ σύγχρονος ἀνθρωπότης καὶ ψάλλει μέχρι σήμερον ἐγκωμιάζουσα τὸ ὑπόδειγμα τῶν γυναικῶν, τὴν μητέρα τῶν μητέρων, τὴν βασίλισσα τῶν Οὐρανῶν καὶ Κυρίαν τῶν ἀγγέλων, τὴν εὐλογημένην ἀειπάρθενον Μαρίαν. Καὶ τοῦτο διότι «εἰς τὴν ἀνατροφὴν τοῦ παιδιοῦ τὸ μεγάλο μέρος τῆς εὐθύνης πίπτει εἰς τὴν μητέρα, ἂν καὶ δὲν εἶναι βάρος, ἀλλὰ προνόμιον καὶ τιμὴ, ὡς τονίζει σύγχρονος τῆς Ἐκκλησίας μας Ποιμὴν. Τῆς μητέρας κυρίως ἔργον εἶναι ἡ ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ... Πίσω ἀπὸ τὰς μεγάλας καὶ ἱεράς μορφάς τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι πάντοτε μία γυναῖκα — μία μητέρα, μία ἀδελφή, μία μάμμη —, ἡ ὁποία ὑπῆρξε τροφὸς καὶ παιδαγωγὸς τῶν ἁγίων ἐκείνων ἀνδρῶν» (Οἰκοδ. 1961, φ. 9, σελ. 7).

«Ἀπὸ τῆς ἐστίας ἡ χάρις· ἐνταῦθα τὸ τῶν ἀγαθῶν ἐργαστήριον», τονίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης. «Ὁ κῆπος θέλει κη-

πουρόν, τὸ ἀμπέλι ἀμπελουργόν, τὸ μελίσσι μελισσουργόν και ἡ οἰκογένεια μητέρα», λέγει ὁ ἅγιος Κλήμης Ἀλεξανδρείας. Διὰ τοῦτο και ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς τὰ τέκνα ὀνομάζει «κόρην ὀφθαλμοῦ τῶν γονέων», κατ' ἐξοχὴν δὲ τῶν μητέρων.

Ἄλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ἰδιαιτέρον ἔργον και ἡ εἰδικὴ προσφορά τῶν ἑλληνίδων μητέρων εἰς τὴν ἠθικὴν ἀκεραιότητα και τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν τοῦ Ἔθνους μας; Θὰ προσπαθῆσωμεν γενικῶς νὰ ἐξετάσωμεν τὴν συμβολὴν τῆς Ἑλληνίδος γυναικός, καθ' ὃν χρόνον αὐτὴ ἀσκεῖ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς μητέρας, ἢ ἐνῶ θυσιάζεται πρὶν ἀκόμη κληθῆ εἰς τοῦτο. Θὰ ἦτο μεγίστη ἀδικία νὰ παρελείπομεν ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἐστέφθησαν μὲ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου θυσιασθεῖσαι ὑπὲρ τῶν ἰδανικῶν τῆς πίστεως και τῆς πατρίδος, πρὶν φορέσουν τὰ στέφανα τοῦ γάμου και βαδίσουν τὴν φυσικὴν ὁδὸν τῆς μητρότητος. Ἄλλωστε «Μητέρα θὰ εἰπῆ ἀγάπη, προσφορά, θυσία. Και τοῦτο δὲν περιόριζεται εἰς τὴν φυσικὴν μητρότητα. Μητέρα ἡμπορεῖ νὰ εἶναι κάθε γυναῖκα».

Ἄπὸ τοὺς ὀμηρικοὺς ἀκόμη χρόνους θὰ ἡμπορούσαμε νὰ λάβωμε ὡς παράδειγμα μίαν Ἰφιγένειαν, ἡ ὁποία δολίως προσκληθεῖσα εἰς τὸν βωμόν, ἀπαντᾷ μετὰ θάρρους εἰς τὸν πατέρα της: «Κοντὰ σου ἦλθα, πατέρα μου, και τὸ κορμί μου ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα μου και γιὰ ὄλην τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεᾶς πρόθυμα τὸ δίνω νὰ τὸ θυσιάσετε, ἀφοῦ εἶναι θέλημα θεϊκό. Μὲ τὴν θυσία μου εἶθε νὰ εὐτυχήσετε και νικηφόροι εἰς τὴν πατρίδα νὰ γυρίσετε».

Ἄλλὰ ὁποῖον ἠθικὸν ὕψος και ἐνσάρκωσιν τῆς ἀληθοῦς δικαιοσύνης συναντῶμεν εἰς τὴν Ἀντιγόνην, ἡ ὁποία ἀρνεῖται τὸν μνηστήρᾳ της, θυσιάζει τὴν ζωὴν της διὰ νὰ θάψῃ τὸν ἀδελφόν της, παραβαίνουσα οὕτω τὴν βασιλικὴν ἐντολὴν, διότι πολλοὺς αἰῶνας π. Χ. γνωρίζει τὸ «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις!» «Οὐδέ σθένειν νόμιμα θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν», ἀπαντᾷ μετὰ θάρρους και παρρησίας εἰς τὸν βασιλέα Κρέοντα. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὴ, ἡ ὁποία εἰς ἄλλην περίπτωσιν διεκήρυξε μὲ τὸ ἴδιον σθένος τὸ «οὐ τι συνέχθην, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν», προκαταγγέλλουσα οὕτω τὴν καινὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης.

Συνέχειαν τῶν παραδόσεων ἀποτελεῖ και ἡ Ἑλληνὶς τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, ὅταν τὸ 510 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης ἐπετέθη κατὰ τοῦ Ἀργους και κατέσφαξεν ὄλους τοὺς ἄνδρας, ἐξώπλισε τὰς Ἀργεῖας και ἐπιτεθεῖσα ἠνάγκασε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ὑποχωρήσουν.

«Μόνον γενναῖαι γυναῖκες-μητέρες προσφέρουν γενναίους προμάχους εἰς τὴν Πατρίδα», ἔλεγον οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἔδιδον τοιαύτην ἀγωγὴν εἰς τὰ μικρὰ κοράσια, ὥστε ὅταν θὰ ἐγίνοντο μητέρες, νὰ ἀνατρέφουν τὰ τέκνα των μὲ πατριωτικὰς ὑποθήκας καὶ νὰ τὰ διδάσκουν νὰ προτιμοῦν τὸν θάνατον, παρὰ νὰ ὑστερήσουν εἰς τὸ πατριωτικὸν των καθῆκον. Τοιοῦτοτρόπως μία Σπαρτιᾶτις, ὅταν ἐπληροφορεῖτο ὅτι ὁ υἱὸς τῆς ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν του κατὰ τὴν ὥραν τῆς μάχης, τοῦ παρήγγειλε: «Κυκλοφορεῖ μία ἄσχημη φήμη γύρω ἀπὸ τὸ ὄνομά σου καὶ εἰς βάρους σου. Φρόντισε ἢ νὰ ἐξαλείψῃς τὴν φήμην αὐτὴν ἢ νὰ πεθάνῃς». Ἄλλῃ δὲ ὡς ἐξῆς ἀπήντησεν εἰς τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ τῆς: «Εἶναι προτιμότερον νὰ μάθω ὅτι πέθανε καὶ ὁ θάνατός του ὑπῆρξε ἀντάξιος τοῦ ἑαυτοῦ του, τῆς πατρίδος του καὶ τῶν γονέων του, παρὰ νὰ ἰδῶ νὰ φέρῃ διὰ πολὺ χρονικὸν διάστημα μία ζῶν ἄτιμον». Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται ὅτι πολλαὶ Λακεδαιμόνιαι γυναῖκες ἐφόνεον τὰ παιδιὰ των, τὰ ὁποῖα ἐνικήθησαν ἀπὸ δειλίαν καὶ ἀναφέρει ἄλλας περιπτώσεις γυναικῶν τῆς Σπάρτης, αἱ ὁποῖαι μὲ πολλὴν ἀνησυχίαν ἠρεῦνον τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων παιδιῶν των, μήπως εἶχον λάβει εἰς τὰ νῶτα κανὲν ἀτιμωτικὸν τραῦμα.

Πολλοὶ διεκρίθησαν ὡς ὑπέροχοι μητέρες, ἐξοχοὶ οἰκοκυραὶ, ἄφαστοι ἡρωίδες, ἄλλαι δὲ ἐπίσης εἰς τὰ γράμματα, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὰς τέχνας. Ἡ Λεσβία ποιήτρια Σαπφώ, ἡ φιλόσοφος σύζυγος τοῦ Πυθαγόρα Θεανώ, ἡ ζωγράφος Ἀρισταρέτη, ἡ ἰατρὸς Ἀγνοδίκη, αἱ περὶφημοὶ μαθήτριαι τοῦ Πλάτωνος Ἀξιοθέα καὶ Λασθένεια, ἡ Κλεοβουλίνη, κόρη τοῦ Κλεοβούλου τῆς Ρόδου, ἐπιδράσσασα τὰ μέγιστα εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ πατρὸς τῆς, καὶ πλεῖσται ἄλλαι.

(Συνεχίζεται)

ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεως των γνωστοποιοῦν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἴρηται Περιοδικῶν, Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι Τ. 140, δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαρατήτως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

Η ΣΚΕΠΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

Ἀπὸ τότε ἡ Θεοτόκος στάθηκε Μητέρα, Προστάτρια, Ὁδηγός, Πλατυτέρα καὶ Παντάνασσα. Σ' ὄλο τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς καθημερινῆς ζωῆς τους οἱ ἄνθρωποι τούτου τοῦ προαιωνίου χώρου ἔχουν τὴν Παναγία φυλαχτὸ καὶ ἐλπίδα τους. Προσβλέπουν μὲ ἀληθινὴ λαχτάρα πρὸς τὴν καρδιά της ποὺ ἔθρεψε καὶ μεγάλωσε τὸν Μονογενῆ Υἱὸ Τῆς καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Τὰ προφητικὰ λόγια τῆς Μαρίας, ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαὶ» στάθηκαν ἡ πιὸ εἰλικρινῆς καὶ ἀνεκκλήτη ἐπαλήθευσι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐλαβείας τῶν Ἑλλήνων. Γι' αὐτὸ καὶ στίς πιὸ κρίσιμες ὥρες τῆς ἀπελευθερώσεώς τους ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ σὲ Κεῖνη πρόστρεξαν. Ἐκεῖνη παρακάλεσαν καὶ μὲ δάκρυα ἰκέτεψαν στὴ προσευχή τους, ὅπως ἀκριβῶς ἔκανε καὶ ὁ φλογερὸς Δάσκαλος τοῦ Γένους Ἡλίας Μηλιάτης, ποὺ ἔλεγε:

«Καὶ ἐδῶ, κεχαριτωμένη Παρθένε, πίπτοντας εἰς τοὺς παναχράντους σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ ἐσέ, παρὰ τὴν ἄμαχόν σου προστασίαν πρὸς διαγμὸν καὶ ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου τυράννου. Ἔως πότε, πανακίηρατὲ Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὐρίσκειται εἰς τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀνυποφέτου δουλείας; Ἔως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαμὸν ὁ βάρβαρος; Ἔως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύονται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφὴν ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα ὁ μουσικὸς τῆς δικαιοσύνης Ἡλίας; Ἄχ, Παρθένε! Ἐνθυμήσου πὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 420 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 13-14 τεύχους.

πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωηφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως. Τὸ ἐλληρικὸν γένος ἐστάθη τὸ πρῶτον, ὅπου ἄνοιξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, τὸ πρῶτον ὅπου σέ ἐγνώρισε διὰ τὴν ἀληθινὴν Μητέρα τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, τὸ πρῶτον ὅπου ἀντεστάθη τῶν τυράννων, ὅπου μὲ μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξερορίζωσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβάσμιόν σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς διδασκάλους, οἱ ὅποιοι μὲ τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των ἐφώτισαν τὰς ἡμυρωμένας διανοίας τῶν ἀνθρώπων...»

*

Ὁ Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου καὶ ὁ εὐαγγελισμὸς τοῦ Γένους συγκλονίζουν κάθε ὀρθόδοξη, ἐλληνικὴ συνείδησι. Εἶναι δυὸ χαρὲς καὶ δυὸ μεγάλες στιγμὲς ποὺ ὁ προαιώνιος Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ πανηγυρίζουμε. Γιατὶ τοῦτα τὰ δυὸ Μυστήρια ἔφεραν τὴν εἰρήνην, τὴν χαρὰ στὶς ψυχές. Ἀποτύπωσαν τὴν σφραγίδα τους στὴν ὑπαρξί μας. Μαῦρα, τυραννικὰ δεσμὰ σκλαβιάς πνευματικῆς καὶ ἐθνικῆς διελύθησαν. Καὶ μέσα στοὺς αἰῶνες ἀκούγονται ἀκατάπαυστα τὰ προφητικὰ καὶ γεμάτα ἐλπίδα λόγια τῆς Κεχαριτωμένης πρὸς τὸν Ἀρχάγγελο Γαβριὴλ ποὺ μᾶς γεμίζουν κι' ἐμᾶς χαρὰ καὶ προσδοκία:

«Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ Θεῷ τῷ σωτήρι μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπεινώσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. Ἴδου γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί».

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

266. Μετά τήν μεγάλην εἴσοδον κατὰ τήν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων πρέπει νά κλείεται ἡ ώραία πύλη καί νά ἀνοίγεται εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...» ἢ ὄχι; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Σ.Μ.)

Ἡ «Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων», ποῦ φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁσίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, ρητῶς μαρτυρεῖ ὅτι «μετὰ τὴν τῶν θείων δώρων εἰσόδου, ἐτοιμῶς αἱ θύραι κατακλείσκονται». Τὰ χειρόγραφα καὶ αἱ διατάξεις τῆς θείας λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων δὲν μαρτυροῦν γιὰ τὸ κλείσιμο αὐτὸ τῶν θυρῶν μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδο. Τοῦτο ὅμως δὲν ἔχει σημασίαν, γιὰτὶ εἶναι γνωστὸ, ὅτι ὄχι μόνον στὴν λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων, ἀλλὰ καὶ στὴν τελείαν λειτουργίαν μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν δώρων ἐκλείοντο τὰ βημόθυρα καὶ τὸ καταπέτασμα. Οἱ παλαιότεροι ἱερεῖς ἐνθυμοῦνται, ὅτι καὶ στίς ἐνορίες μέχρι προσφάτως ἴσχυε ἡ ἴδια πρᾶξις. Στίς Μονές δὲ τοῦ Ἁγίου Ὁρους μέχρι σήμερα ἡ ώραία πύλη κλείεται μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδο καὶ ἀνοίγεται εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...», οἱ δὲ ἐνδιάμεσοι εὐλογίαις δίδονται ἀπὸ τὸν ἱερέα εἴτε ἐνῶ αἴρεται ὀλίγο τὸ καταπέτασμα εἴτε καὶ πίσω ἀπὸ τὸ κλειστὸ καταπέτασμα.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπεκράτησε στοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς ἡ τάσις κατὰ τὴν τελείαν λειτουργίαν νὰ μὴ κλείωνται τὰ βημόθυρα καὶ τὸ καταπέτασμα παρὰ μόνον κατὰ τὸ κοινωνικόν, γιὰ νὰ διευκολύνεται κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ στὴν θείαν λειτουργίαν διὰ τῆς καλλιτέρας παρακολουθήσεως τῶν τελουμένων. Στὴν λειτουργίαν ὅμως τῶν Προηγιασμένων, λόγῳ τῆς συντηρητικότητος γενικῶς τῶν ἀκολουθιῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῆς ἐντονωτέρας ἐπιδράσεως σ' αὐτὲς τῆς μοναχικῆς πράξεως, καίτοι ἄρχισε ἀπὸ πολλοὺς ἱερεῖς νὰ ἐπεκτείνεται καὶ σ'

αὐτὴν ἢ νεωτέρα πράξις, νὰ μὴ κλείεται δηλαδή ἡ ώραία πύλη παρὰ μόνον κατὰ τὸ κοινωνικόν, ἐν τούτοις κατὰ τὸ πλεῖστον ἀκόμη ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύη τὸ παλαιότερο ἔθος καὶ τὰ βημόθυρα καὶ τὸ καταπέτασμα κλείονται κατ' αὐτὴν εὐθὺς μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν δώρων, γιὰ νὰ ἀνοιχθοῦν μόνο στὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ...».

Στὴν πάλῃ αὐτὴ τῆς νεωτέρας πρὸς τὴν παλαιότερα πράξι, δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ προβλέψῃ κανεὶς ποιά τελικῶς θὰ ὑπερισχύσῃ. Ὑπέρ, πάντως, τῆς κλείσεως τοῦ καταπετάσματος κατὰ τὴν Προηγιασμένη συνηγορεῖ καὶ αὐτὸς ὁ «συνεσκιασμένος» καὶ «πενθηρὸς» καὶ «μυστικώτερος εἰς πᾶν», κατὰ τὸν Θεόδωρο Στουδίτη, χαρακτήρ τῆς λειτουργίας αὐτῆς, πού ὁμολογουμένως τονίζεται περισσότερο μὲ τὴν κλείσι τῶν πυλῶν μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν τιμίων δώρων.

267. Ὁταν τελειώσῃ τὸ ἅγιον μύρον ἀπὸ τὸ μυροδοχεῖον ἐπιτρέπεται νὰ προσθέτωμε λάδι; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Ε.Υ.).

Ὅπως τίθεται τὸ ἐρώτημα, δὲν χωρεῖ ἄλλη ἀπάντησις ἀπὸ τό, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται. Τὸ ἅγιον μύρον εἶναι καθηγιασμένο μυστηριακὸν εἶδος καὶ σὲ καμμία περίπτωσι δὲν μπορεῖ νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ τὸ κοινὸ ἔλαιο. Τὸ μυροδοχεῖο δὲν ἀγιάζει τὸ μύρον, ἀλλὰ τὸ μύρον τὸ μυροδοχεῖο.

Ὁ ἐρωτῶν ὅμως, φυσικά, δὲν ἐννοεῖ τὴν πλήρη ἐξάντλησι τοῦ ἁγίου μύρου, ἀλλὰ τὴν ἐπαύξησι ἐλαττωμένης ποσότητός του μὲ τὴν προσθήκην ἐλαίου, ὅπως κατ' ἀναλογίαν γίνεται μὲ τὸν ἁγιασμό, τὸ ἔλαιο τοῦ εὐχελαίου, ἀκόμη καὶ μὲ τὴν θεία Κοινωνία διὰ τῆς προσθήκης οἴνου, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε στὴν ἀπάντησι στὴν ὑπ' ἀριθμ. 39 ἐρώτησι. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσι αὐτὴ ἡ ἀπάντησις ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ.

Ἡ παλαιὰ καὶ ἡ νεωτέρα πράξις γνωρίζει, κατ' οἰκονομίαν βέβαια, τὴν προσθήκην ἐλαίου στὸ ἅγιον μύρον γιὰ τὴν ἐπαύξησί του, προκειμένου νὰ ἐπαρκέσῃ στὶς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπόκρισις τοῦ Ἰωάννου ἐπισκόπου Κίτρου πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπο Δυρραχίου Κωνσταντῖνο Καβάσιλα ὀρίζει, ὅτι «συγκεχώρηται... ἔλαιον συγκαταμίγνυσθαι τῷ εὐρισκομένῳ ὀλιγοστῷ

μύρον». Κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸ «πληθυνθὲν» τὸ ἅγιον μύρον «ἀρκέσει ἐκπληρῶσαι τὸν ἁγιασμὸν τοῖς δεομένοις αὐτοῦ». Καὶ ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος Πηγαῖς ὀμιλεῖ σὲ ἐπιστολῇ του ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν αὐθέντην Μολδοβλαχίας Ἱερεμίαν γιὰ πολλαπλασιασμὸ τοῦ ἁγίου μύρου, πού θὰ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὁ μητροπολίτης τῆς περιοχῆς. Στὴν ἔκθεσι ἐξ ἄλλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ τοπικῆς συνόδου τοῦ ἔτους 1882 προσδιορίζεται, ὅτι ἡ ἐπαύξηση τοῦ ἁγίου μύρου ἐγένετο ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν, ἐν ἀνάγκῃ, μὲ καθαρὸ ἔλαιο καὶ προστίθεται ὅτι τοῦτο «συγχωρεῖται ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας». Ὁ ὄσιος Νικοδήμος ὁ Ἀγιορείτης μαρτυρεῖ, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ του καὶ ἱερεῖς ἔβραζαν «ἕλον ἓνα ἔλαιον εἰς τὰ ἀγγεῖα τὰ ἔχοντα ὀλιγώτατον μύρον», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τὸ κάμνουν «σχεδὸν ὅλον ἔλαιον» καὶ πολλοὶ χριστιανοὶ νὰ μὴ εἶναι βέβαιοι ἂν «ἐμυρώθησαν» καὶ νὰ ζητοῦν νὰ μυρωθοῦν καὶ πάλιν, «τὸ ὁποῖον εἶναι ἀτοπώτατον» (ὑποσημείωσις εἰς τὸν ΣΤ' κανόνα τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου).

Βέβαια, ἀπὸ ὅσα εἶδαμε, ἔγινε φανερό, ὅτι δὲν ἀπαγορεύεται μὲν κατ' ἀρχὴν ἢ σὲ περίπτωσι ἀνάγκης προσθήκη ἐλαίου στὸ ἅγιον μύρον. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ ἅγιον μύρον εἶναι μύρον, δηλαδὴ ἀρωματικὴ ὕλη, πού συμβολίζει τὴν εὐωδία τοῦ Χριστοῦ, τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀποπνέῃ ὁ σφραγιζόμενος. Ἡ διαρκὴς προσθήκη ἐλαίου κάμνει τὸ ἅγιον μύρον νὰ χάνῃ τὴν εὐωδία ὁσμῆ του, ἢ δὲ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διατήρησις του ἀλλοιώνει τὴν σύνθεσί του καὶ καταστρέφει τὸ ἀρώμα του. Γι' αὐτὸ εὐκαιρο εἶναι νὰ ἐπαναλάβωμε τοὺς λόγους τοῦ ὁσίου Νικοδήμου, πού ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τῆς ἐποχῆς μας: «Ἔθεν, παρακαλοῦμεν ... δι' ἀγάπην Θεοῦ, νὰ φροντίζουν νὰ ἔχουν ἅγιον μύρον πλούσιον εἰς τὰς ἐνορίας καὶ ἐπαρχίας των, διότι ἀφίνοντες τοὺς χριστιανούς χωρὶς μύρου ἢ χρίοντες αὐτούς μὲ ἔλαιον καὶ μὲ μύρον ὄχι ἀρμόδιον ἀμαρτάνουσι θανασίμως» (Πηδάλιον, ἐκδ. 3ῃ, ἐν Ζακύνθῳ 1864, σελ. 467).

Στὸ ἅγιον μύρον ἀναφέρεται εἰδικὴ μελέτη τοῦ π. Παύλου Μενεβίσογλου, «Τὸ ἅγιον μύρον ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ», Ἀνάλεκτα Βλατάδων 14, Θεσσαλονίκη 1972.

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Η ΑΓΙΑ ΦΩΤΕΙΝΗ

Ἡ Σαμαρείτισσα, ποῦ ὁ Χριστὸς διαλέχθηκε μαζί της πλάι στὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ, ἦταν μιὰ γυναίκα ὄχι μονάχα ἁμαρτωλὴ, ἀλλὰ καὶ ἀπλοϊκὴ. Φαινομενικά, κάθε ἄλλο παρά ἄξιζε νὰ τῆς ἐμπιστευθῆ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὴν πολυτίμη ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου του γιὰ τὴν ἐν πνεύματι προσκύνηση τοῦ Πατρὸς του.

Ἀλλά, στὴν πραγματικότητα, ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ψυχὴ, ἀπὸ τίς πιὸ κατάλληλες γιὰ νὰ ἀκροασθῆ ἕνα τόσο ὑψηλὸ μάθημα θεολογίας. Τί εἶχε νὰ καυχηθῆ γιὰ τὸν ἑαυτὸ της ἢ Σαμαρείτισσα; Τὴν ἀγραμματωσύνη της; Τὸν βόρβορο τῆς ζωῆς της; Τὴν ἀσημότητά της; Ἀκριβῶς ὅμως αὐτὰ ἦταν τὰ προσόντα της. Ἦταν μιὰ ψυχὴ ταπεινωμένη καὶ βασανισμένη, περιφρονημένη ἀπὸ τὸν κόσμο, «πτωχὴ τῷ πνεύματι», δηλαδὴ μὴ ἔχοντας μεγάλη ἰδέα γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, λοιπὸν ἔτοιμη νὰ δεχθῆ τὸν Χριστό, ὅπως καὶ τὸ ἀπέδειξε μὲ τὴν αὐθόρμητη μετάνοιά της.

Δὲν ἀνεζήτησε τὸν Κύριο. Κινήθηκε μέσα στὸ ὑλικὸ φῶς, ἀναζητώντας ἕνα ὑλικὸ ἀγαθό, τὸ δροσερὸ νερὸ τοῦ πηγαδιοῦ. Ἀλλὰ ὁ Ἰησοῦς βρέθηκε στὸ τέρμα τῆς διαδρομῆς της ἐκείνης. Τὰ νάματα τῆς ἀληθινῆς θεογνωσίας τὴν περίμεναν πλάι σ' ἐκεῖνο τὸ νερό, γιὰ νὰ γίνουν δικά της. «Ἄντλημα», κουβᾶ, γιὰ ἕνα τέτοιο νερὸ δὲν εἶχε, ἔτσι νόμιζε. Ἀλλὰ εἶχε. Ἦταν ἡ ἀπλοϊκὴ της καρδιά, ἡ καλὴ της προαίρεση, χαμένη μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ νοῦ της, ἀλλὰ ὑπαρκτὴ, ὁρατὴ ἀπὸ τὸν Θεό.

Κατὰ τὴν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἀνώνυμη Σαμαρείτισσα τοῦ Εὐαγγελίου ἐγίνε χριστιανὴ. Μετονομάσθηκε Φωτεινὴ, — ὄνομα ποῦ τόσο τῆς ταίριαζε—, κήρυξε τὸν Χριστὸ σὲ πολλὰ μέρη καὶ τέλος ἐπέστρεψε τὸ βίον της μὲ τὸ μαρτύριο. Ἐγίνε καὶ ἡ ἴδια φῶς στὸν κόσμον. Δὲν περπατοῦσε πιά στὴ σκοτία, ἀλλὰ μέσα στὸ φῶς τῆς ψυχῆς της, ποῦ φαίδρυνε τὴ ζωὴ της καὶ σκορπιζόταν γύρω της, «ὅπως ἴδωσιν οἱ ἄνθρωποι».

Καὶ ἡ Φωτεινὴ, ὅπως ὁ Κύριός της γι' αὐτήν, βρέθηκε ἀνάμεσα στὶς κινήσεις τῶν ἀνυπόπτων ἀνθρώπων μὲ τὰ γήινα ἐνδιαφέροντά τους καὶ τοὺς ἀπεκάλυψε τὴν ἀλήθεια. Τὸ δικό της, ἀρχικὸ συναπάντημα, ἐπαναλαμβανόταν στὸν βίον της μὲ ἀπειράριθμες ψυχές, ποῦ τὸ παράδειγμά της καὶ τὰ λόγια της φώτισαν, διδάσκοντας ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα καὶ ὄχι τὰ ἄψυχα καὶ ἀναί-

σθητα εἶδωλα. Ὅτι δὲν κατοικεῖ σ' ἓνα ὄρισμένο τόπο τῆς γῆς, ἀλλὰ ἡ βασιλεία του «ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν».

Ἐπαλήθευσαν τὰ ὀνόματά τους

Μερικοὶ Ἅγιοι ἐπαλήθευσαν μὲ τὸν βίο τους τὸ ὄνομα ποῦ εἶχε ὁ καθένας. Νὰ δυό—τρία παραδείγματα.

Οἱ Μάρτυρες Παράμονος καὶ Φιλούμενος. Ὁ πρῶτος, μὲ τὴν καρτερία του, φώτισε τὸ ὄνομά του καὶ τὸ δικαίωσε. Παρέμεινε ἀκλόνητος στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ. Ὁ ἄλλος, ὁ Φιλούμενος, ποῦ σημαίνει: ὁ ἀγαπώμενος (ἀπὸ τὸν Θεό), δὲν πρόδωσε καὶ αὐτὸς τὸ γλυκύτατο ὄνομά του. Χάρη στὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν Κύριο, ἀγαπήθηκε ἕως τέλους ἀπ' Αὐτόν. Ἀξιώθηκε ἔτσι νὰ εἰσέλθῃ στὴ χαρὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅπου μένει γιὰ πάντα κοντὰ στὴν Ἁγία Τριάδα.

Νικόλαος σημαίνει: αὐτὸς ποῦ νικᾷ τὸν λαό. Ὁ ἐπίσκοπος Μύρων τῆς Λυκίας, ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ δημοφιλεῖς Ἅγίους, σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, νικᾷ τοὺς λαοὺς μὲ τὰ χαρίσματα καὶ τὶς ἀρετὲς του. Σκόρπισε κάθε δυσπιστία καὶ ἐπιφύλαξη, γιὰ τὴν ὑπῆρξε πρότυπο ἀγαθοῦ ποιμένος, «κανὼν πίστεως» καὶ «εἰκὼν πραότητος», ὅπως λέγει τὸ τροπάριό του. Ἡ ζωὴ του ἀποπνέει τὸ ἀγνὸ ἄρωμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐλκύει τιμὴ καὶ ἀγάπη.

Γεράσιμος: ἡ λέξις θυμίζει τὸ γέρας, τὸ βραβεῖο. Καὶ οἱ δυὸ μεγάλοι ἀσκηταί, ποῦ ἔφεραν τὸ ὄνομα αὐτό, ὁ ἀρχαῖος τῆς Παλαιστίνης καὶ ὁ νεοφανὴς τῆς Κεφαλληνίας, ἀξιώθηκαν μὲ τοὺς ἀκοιμήτους ἀγῶνες τους τὸ βραβεῖο τῆς ἄνω κλήσεως, τὸν στέφανο τῆς οὐράνιας δόξας.

Ἡ μεγαλωσύνη τῆς Θεοτόκου

Οἱ οὐρανοὶ δὲν τὸν χωροῦν. Ἀλλὰ τὸν χώρεσαν τὰ δικά της σπλάχνα. Αὐτὴ «ἐβάστασε τὸν βαστάζοντα πάντα». Αὐτὴ γαλοῦχησε τὸν μανναδότῃ.

Πῶς εἶναι δυνατὸν στὴν ἀνθρώπινη γλώσσα νὰ τονίσῃ ἕμνο ἐπάξιο στὴ Μαρία, τὸ ἀνώτερο ὄλων τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ, τὴν «οὐρανῶν ὑψηλοτέραν»; Ἡ δόξα της ὑπερβαίνει καὶ ἐκείνην τῶν Ἀσωμάτων Δυνάμεων. Ἔτσι, ταπεινὰ προσπέφτοντας, ἐπικαλούμαστε τὴ βοήθεια καὶ τὸ ἔλεός της, ἀναφωνώντας: «Ὅτι

πάντων ὑπάρχεις τῶν ποιημάτων ὑπερτέρα, ἀνυμνεῖν σε ἀξίως·
μὴ εὐποροῦντες, Θεοτόκε, δωρεὰν αἰτοῦμέν σε· ἐλέησον ἡμᾶς».

Τὸ «ναὶ» τῆς Προμήτορος Εὐας στὸν Πειραστὴ ἄνοιξε τὸν
δρόμο πρὸς τὴ φθορά. Τὸ «γένειτό μοι» τῆς Θεοτόκου στὸν Ἄρ-
χάγγελο ἄνοιξε τὸν δρόμο πρὸς τὴν ἀθανασία.

Ὁ Δάντης, στὴ «Θεῖα Κωμωδία», ὀνομάζει τὴ Μαρία.
«Κόρη τοῦ Υἱοῦ της». Σχῆμα δεξύμωρο, ἀλλὰ δηλωτικὸ μιᾶς
μεγάλης ἀλήθειας. Γιατί ἡ Μαρία εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔργο καὶ
ποίημα τῆς Θείας Χάρης.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ
καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους.— **Ἐπίκαιρα**.—
Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ψυχοσωματικὴ Ἰα-
τρική. — **Ἀρχιμ. Θεοκλ. Φεφέ**, † Ἀρχιμ. Προκόπιος Παπαθεοδώρου.
— **Ἀρχ. Χριστοδ. Παρασκευαΐδου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν
Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.** Οἱ δύο Πόλοι τῆς ποιμαντικῆς συνειδήσεως, **Πρεσβ.**
Κωνστ. Πλατανίτη, «Ἐορτολόγιον». — **Ν. Παπαμιχαλάκι**, Ἄγγελοι
καὶ ἄνθρωποι πρὸ τοῦ Μυστηρίου τῆς θ. ἐνανθρωπήσεως κατὰ τὴν Ὑμνο-
γραφίαν. — **Χρυσάνθης Καραγιαννίδου**, Αἱ ἐλληνίδες μητέρες καὶ ἡ
Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις. — **Δημ. Φερούση**, Ἡ Σιέπη τοῦ κόσμου. —
Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ.**
Μουστάκι, Ἡ ἅγια Φωτεινὴ. — Ἐπαλήθευσαν τὰ ὀνόματά τους. — Ἡ
μεγαλωσύνη τῆς Θεοτόκου.